

ВИЛЕНСКИЙ ВЪСТНИКЪ

KURIER WILEŃSKI

ОФИЦІАЛЬНАЯ ГАЗЕТА.

GAZETA URZĘDOWA.

„ВИЛЕНСКИЙ ВЪСТНИКЪ“ выходитъ по ВТОРНИКАМЪ и ПЯТНИЦАМЪ. Условія подписки:
Цѣна за годъ 10 р., съ пересылкою 12 р.; за полъ года 5 р., съ пересылкою 6 р.; за четверть
года 2 р. 50 к., съ пересылкою 3 р.; за 1 мѣсяцъ 84 к. — За объявленія платится за строку
17 к. сер.
Кантора редакціи въ Вильнѣ, на Дворцовой улицѣ, въ Гимназіальномъ доѣ.

„KURIER WILEŃSKI“ wychodzi co WTOREK i PIĄTEK. Cena roczna r. sr. 10,
z przesyłką 12 rub.; półroczna 5 rub., z przesyłką 6; kwartalna 2 r. 50 k., z przesyłką
3 r.; miesięczna 84 kop. — Za ogłoszenia płaci się za każdy wiersz po kop. sr. 17.
Biuro redakcyi w Wilnie, przy ulicy Biskupiej (Dworcowej), w murach po-unwersyteckich.

Содержание: Внутреннія извѣстія: Высочайшій манифестъ. — Указъ сената о имѣніи Долгиново. — Производства и награды. — О бѣгствѣ Крымскихъ Татаръ. — Вильно.

Иностраннія извѣстія: Общее обозрѣніе. — Италия. — Франція. — Англія. — Австрія. — Пруссія. — Данія. — Славян. земли. — Телеграфныя депеши.

Литературный отдѣлъ: Письмо Виленаго уѣзднаго казначея. — Смѣсь. — „Wotum chybiło“ — повѣсть Иг. Ходзьки. — Всеобщ. обозрѣніе. — Характеристика Беранжера. — Выдержки изъ газетъ и журналовъ. — Письма: изъ Кіева, изъ Житомира, и отъ А. Новосельскаго. — Виленаго библиографія за май мѣсяцъ. — Текущія извѣстія. — Объявленія. — Виленаго дневникъ.

племянника, новорожденнаго Великаго Князя Его Императорскимъ Высочествомъ.

Данъ въ Царскомъ Селѣ въ 1-й день іюня, въ лѣто отъ рождества Христова тысяча восемьсотъ шестьдесятъ, царствованіе же Нашего въ шестое.

На подлинномъ собственною, ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО

ВЕЛИЧЕСТВА рукою, подписано:

„АЛЕКСАНДРЪ.“

Въ именномъ Высочайшемъ Его Императорскаго Величества указѣ, данномъ правительствующему сенату, въ 22-й день января 1860 года изображено: снисходя на всеподданнѣйшее прошеніе помѣщика Людвигъ Каменскаго, Всемиловѣйше дозволяемъ: оставшее послѣ смерти отца его, отставнаго лейбъ-гвардіи штабсъ-ротмистра Александра Каменскаго, въ Виленаго губерніи, Виленаго уѣздѣ, родовое имѣніе Долгиново, съ фольварками: Каролинъ, Изабелинъ и Пунки, населенное по 10 ревизіи 1049 мужескаго пола крестьянами, со всѣми къ нему принадлежностями передать въ пожизненное владѣніе овдовѣвшей матери просителя, Феодосіи Каменской, съ тѣми правами, которыя обыкновенно соединяются съ временнымъ владѣніемъ, безъ права продажи и отчужденія какимъ бы то ни было образомъ чего либо изъ состава сего имѣнія и съ обязанностию уплачивать лежаніе на ономъ казенные и частныя долги. Въ случаѣ необходимости, для поддержанія имѣнія, дозволяется залогъ и перезалогъ того имѣнія въ государственныхъ кредитныхъ установленіяхъ, съ разрѣшенія правительствующаго сената и въ томъ размѣрѣ, который признанъ будетъ сенатомъ соответствующимъ дѣйствительной и дознанной надобности. По смерти Феодосіи Каменской имѣніе это должно поступить къ законнымъ наследникамъ вышеупомянутаго Александра Каменскаго. Правительствующій сенатъ къ исполненію сего не оставитъ сдѣлать надлежащее распоряженіе. На подлинномъ собственною ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою написано: „АЛЕКСАНДРЪ.“ Въ С.-Петербургѣ, 22 января 1860 года.

— Высочайшимъ приказомъ по министерству внутреннихъ дѣлъ, отъ 20-го мая 1860 г., кievскій губерніи предводитель дворянства, въ званіи камеръ-юнкера, коллежскій ассесоръ *Ирошискій* — произведенъ за отличіе въ статскіе совѣтники.

ТРЕЩ. Вѣдомости краіовые: Найвысшій манифестъ. — Указъ сенату о majątku Dolhinowie. — Мianowania i nagrody. — О wychodztwie Tatarów krymskich. — Wilno.

Вѣдомости заграничныя: Pogląd ogólny. — Włochy. — Francja. — Anglja. — Austrja. — Prusy. — Danja. — Ziemięsłowiań. — Depesze telegraficzne.

Діалъ literacki: List Wileńskiego kassjera powiatowego. — Rozmaitości. — „Wotum chybiło“, powieść Ig. Chodźki. — Przegląd wszechstronny. — Charakterystyka Bérangera — G. Sanda. — Przegląd pism czasowych. — Listy: z Kijowa, z Żytomierza, i od Nowosielskiego. — Biłjografja Wileńska za miesiąc maj. — Wiadomości bieżące. — Ogłoszenia. — Dziennik Wileński.

WIAOMOŚCI KRAJOWE.

St.-Petersburg, 3 czerwca.

NAJWYŻSZY MANIFEST.

Z BOŻEJ ŁASKI

MY ALEXANDER II,

CESARZ I SAMOWŁADZCA

WSZECROSSJI,

KRÓL POLSKI, WIELKI KSIĄŻE FINLANDZKI,

i tam dalej, i tam dalej, i tam dalej.

Obwieszczamy wszystkim wiernym NASZYM poddanym.

Dnia 1-go teraźniejszego czerwca, Ukochana NASZA Bratowa, WIELKA KSIĘŻNA ALEXANDRA JÓZEFÓWNA, małżonka ukochanego NASZEGO brata, WIELKIEGO KSIĘCIA KONSTANTEGO MIKOŁAJEWICZA, powiła NAM synowca, a ICH CESARSKIM WYSOKOŚCIOM syna, nazwanego DYMITREM.

To CESARSKIEGO domu NASZEGO pomnożenie, przyjmując jako nowy dowód błogosławieństwa Bożego, zesłanego NAM na pociechę, jesteśmy najzupełniej przekonani, iż wszyscy wierni poddani NASI wzniosą z NAM do Najwyższego gorące modły, o szczęśliwy wzrost i powodzenie Nowonarodzonego.

Rozkazujemy pisać i mianować we wszystkich okolicznościach, gdzie to jest właściwem, tego

ukochanego NAM synowca, Nowonarodzonego WIELKIEGO KSIĘCIA JEGO CESARSKĄ WYSOKOŚCIĄ.

Dan w Carskim Siele dnia 1-go czerwca, roku od Narodzenia Pańskiego tysiąc osmset sześćdziesiątego, panowania zaś NASZEGO szóstego.

Na oryginalne własną JEGO CESARSKIEJ MOŚCI

ręką podpisaną:

„ALEXANDER.“

W imiennym Najwyższym JEGO CESARSKIEJ MOŚCI ukazie, danym rządzącemu senatowi, 22-go stycznia 1860 roku, wyrażono: przychyłając się do najpoddanniejszej prośby obywatela Ludwika Kamińskiego, Najłaskawiej pozwała my: pozostały po śmierci jego ojca, odstawnego sztab-rotmistrza gwardji Aleksandra Kamińskiego, w Wileńskiej gubernji w Wilejskim powiecie, dziedziczny majątek Dolhinowo, z folwarkami: Karolin, Izabelin i Punki, mający osady podług 10 spisu ludności 1049 włościan, ze wszystkimi używalnościami oddać w dożywotne posiadanie owdowiłej matce proszącego, Teodozji Kamińskiej, z temi prawami, jakie zwykle są połączone z posiadaniem czasowem, bez prawa przedania i odłączenia jakimkolwiek bądź sposobem czegokolwiek z części wchodzących do składu tego majątku, tudzież z obowiązkiem płacenia ciężących na nim długów skarbowych i prywatnych. W razie potrzeby, dla podtrzymania majątku, pozwała się zastawienie i przestawienie tego majątku w kredytowych instytucjach państwa, z rozwiązania rządzącego senatu i w miarę uznanej przez senat rzeczywistej i niezbędnej potrzeby. Po śmierci Teodozji Kamińskiej, majątek ten ma przejść do prawnych spadkobierców wyżej wymienionego Aleksandra Kamińskiego. Rządzący senat ku wypełnieniu tego nie zaniecha uczynić należytego rozporządzenia. Na oryginalne własną JEGO CESARSKIEJ MOŚCI ręką napisano: „ALEXANDER.“ W St. Petersburgu. 22 stycznia 1860 r.

— Przez Najwyższy rozkaz dzienny, w wydziale ministerstwa spraw wewnętrznych, 20-go maja 1860 r., Kijowski marszałek gubernjalny, w godności kamerjunkra, assesor kolegjalny *Jaroszyński*, za odznaczenie się został mianowany radcą stanu.

Письмо въ редакцію Виленаго Вѣстника отъ Виленаго уѣзднаго казначея.

Въ Спб. вѣдомостяхъ (102 N.) господинъ Петровскій, во имя гласности напечаталъ лично противъ меня обвинительную статью. Полагая, что гласность тогда только можетъ принести существенную пользу, когда дѣйствующій во имя ея, пишетъ правду, и исполнѣ знакомъ съ дѣломъ, о которомъ хочетъ говорить, я во имя этой же гласности, рѣшаюсь просить Васъ, г. редакторъ, напечатать настоящий мой отвѣтъ въ Виленаго Вѣстникѣ. Я даже надеюсь, что по чувству справедливости, и Спб. Вѣд. не откажутъ дать мѣсто для перепечатанія этого письма.

Г. Петровскій горько жалуется на безденежье въ Вильнѣ и затрудненія въ размѣнѣ крупныхъ билетовъ на мелкіе и звонкую монету, присовокупляя, что въ казначейство не всякій рѣшится идти, по причинамъ, которыя онъ приводитъ ниже, а именно потому, что фizioномія моя ему не нравится, что даже мундиръ его, г. Петровскаго, не защитилъ отъ непріятнаго обращенія и произвольныхъ прижимокъ.

Что моя фizioномія не понравилась г. Петровскому, что голосъ мой показался ему грубымъ

и сердитымъ, это ужъ не моя вина; фizioноміей и голосомъ на всѣхъ неугодишь! однако безпристрастный читатель легко увидитъ изъ приводимыхъ самимъ же г. Петровскимъ словъ моихъ, что хотя они и были произнесены, какъ ему показалось, грубымъ и сердитымъ голосомъ; но самія то слова заключали въ себѣ дѣло, безъ всякихъ прижимокъ и ужъ ни какъ не могутъ назваться невежливыми, особенно если принять въ соображеніе обстоятельства, о которыхъ я объясню ниже.

Но прежде выйдемъ въ подробности всей статьи г. Петровскаго. Онъ говоритъ, что въ облегченіе мнѣ, пѣкоторое время въ архивѣ уѣзднаго казначейства, учреждено было мѣсяльное отдѣленіе, или импровизированное присутственное мѣсто, гдѣ будто бы мѣсяльные деньги только по особымъ протекціямъ вліятельныхъ людей, для прочихъ же промѣнъ ограниченъ былъ однимъ руб. мѣдн. и 8 руб. мелкими билетами.

Все это такъ; да не такъ. Г. Петровскій самъ говоритъ, какъ нынѣ трудно размѣнять крупный билетъ; въ Вильнѣ же, труднѣе нежели гдѣ нибудь, потому что здѣсь центръ Еврейскаго населенія, употребляющаго всевозможныя средства и ухищренія, чтобы отъ всюду стануть звонкую монету и даже мелкіе билеты и потомъ промѣнать ими по своему.

Такія затрудненія собственно по проискамъ Евреевъ начались еще во время Венгерской компаніи, по съ окончаніемъ ея, кончились и затрудненія; со времени же Крымской войны недостатокъ звонкой монеты постоянно увеличивался и не прекратился до этого времени. Ухищренія Евреевъ были до того сильны, что начальство должно было принять самыя рѣшительныя мѣры къ огражденію промѣна въ возможномъ количествѣ въ одніи руки и съ особливою осмотрительностію, ибо еслибы удовлетворяли требованія всѣхъ лицъ являющихся въ казначейство, по большей части подсылаемыхъ спекулянтами, то средства казначейства могли бы скоро истощиться, а общественной пользы все таки небыло бы. Это легко доказать цифрами: въ теченіи 1859 года изъ одного Виленаго казначейства выпущено въ народное обращеніе серебряной и мѣдной звонкой монеты болѣе 100,000 р. с. Сумма вѣдъ кажется велика, а что же пользы! куда дѣвались эти деньги, когда въ городѣ, не токмо съ серебряною, но даже съ мѣдною монетою почти нестерѣшишь? — По этому дѣйствительно для облегченія мнѣ, назначенъ былъ по распоряженію начальства особый чиновникъ, который, не въ архивѣ казначейства, но въ особой комнатѣ, въ самомъ помѣщеніи казенной палаты, сообразно съ средствами казначейства производилъ промѣнъ крупныхъ билетовъ на серебряную и мѣдную монету, а также руб-

левые билеты, тоже составлявшие рѣдкость въ городѣ. Чиновнику этому вѣдѣно было въ обязанность быть крайне осмотрительнымъ, дабы отвратить происки Евреевъ, обыкновенно дѣйствующихъ чрезъ податныхъ лицъ, мѣнять преимущественно бѣднымъ, протекція же, со стороны какихъ то вліятельныхъ людей, не имѣла въ этомъ случаѣ никакого мѣста.

Но обратимся къ самому факту. По случаю усиленнаго промѣна, въ казначействѣ оставалось весьма немного, разумѣется сравнительно съ требованіями, мелкихъ кредитныхъ билетовъ, а потому до полученія таковыхъ изъ Петербурга, особый размѣнъ былъ на время прекращенъ. Тогда всѣ требователи обратились опять въ казначейство. Однажды, когда я въ особенности былъ занятъ выдачею пенсіонновъ, пріемомъ денегъ отъ разныхъ плательщиковъ, когда суммы были еще неразобраны и счета незаключены, явился въ моей комнатѣ г. Петровскій, съ другимъ офицеромъ (весьма намъ памятнымъ по недавней сценѣ въ отдѣльной комнатѣ, гдѣ производился промѣнъ и гдѣ онъ самымъ непріятнымъ образомъ разбиралъ чиновника казенной палаты; о чемъ извѣстно высшему начальству) и не обращая вниманія, что я занятъ счетами, раздвинули толпу и подошли къ столу, на которомъ лежали деньги, бросили 25 руб. билетъ требуя промѣна. Что же я сказалъ? —

— Государь Императоръ объявляетъ Монаршее благоволеніе начальнику Минской губерніи, за усильное поступленіе въ 1859 г. податей по вѣрненной ему губерніи.

— По ходатайству начальства Императорской академіи наукъ и по удостоенію комитета гг. министровъ, Всемилостивѣйше пожалованъ, въ 4 день марта, кавалеромъ ордена св. Анны 2 ст. съ Императорскою короною, — директоръ Виленской астрономической обсерваторіи, ст. сов. *Е. Саблеръ*.

— Сообщаемъ изъ „Одесскаго Вѣстника“ слѣдующія свѣдѣнія:

„Все мусульманско-татарское населеніе Крыма до такой степени пришло въ движеніе, повторяя въ одинъ голосъ: „дорога открыта, идемъ!“ что на 300 сѣмъ татарскихъ деревень, напримѣръ Перекопскаго уѣзда, едва въ нѣсколькихъ деревняхъ сдѣланы посѣвы яровыхъ хлѣбныхъ собственнотатарами, и то такими, которые живутъ на помѣщичьихъ и владѣльческихъ земляхъ, единственно по убѣжденію землевладѣльцевъ. Между тѣмъ, по отличному состоянію хлѣбныхъ и травъ въ настоящее время, предвидится такой годъ, который вознаградитъ за убытки многихъ лѣтъ и какова въ Крыму давно не бывало. Посѣвъ проса оставленъ. На зиму топлива не заготовляютъ. Большая часть

землевладѣльцевъ осталась безъ рабочихъ. Въ сѣмъ-людныхъ деревняхъ незамѣтно никакого движенія, за исключеніемъ тѣхъ деревень, гдѣ находится или сельское правленіе, или становаѣя контора. Тутъ постоянно — толпы татаръ, являющихся за удостовѣреніями „на безпрепятственное полученіе заграничныхъ паспортовъ“. На лицахъ этихъ татаръ нѣтъ ничего радостнаго, веселаго, а, напротивъ, уныніе, безнадѣжность. Въ нѣкоторыхъ деревняхъ, задумавшихъ оставить Крымъ, собственныи свой озимый хлѣбъ татары стали вытравлять рогатымъ скотомъ и лошадьми, говоря: „Мы уйдемъ; намъ хлѣбъ неуженъ!“ Причинами движенія всего народа въ Крыму считаютъ сѣбѣ вѣрованіе въ предопредѣленіе судьбы и множество нелѣпыхъ слуховъ, которымъ простой народъ совершенно вѣритъ.

В И Л Н О.

Его высокопревосходительство, Виленскій военный, Гродненскій и Ковенскій генералъ-губернаторъ, генералъ отъ инфантеріи, генералъ-адъютантъ *В. И. Назимовъ*, 7-го сего Іюня, выѣхалъ въ Гродненскую губернію.

— *Cesarz Jego Mość*, raczył оświadczyć *Monarsze* Swe zadowolenie nacelnikowi gubernji Mińskiej, za skuteczną opłatę podatków w roku 1859 w powierzónj mu gubernji.

— W skutek przedstawienia *Cesarzkiej Akademji nauk i uznania komitetu pp. ministrów*, Najmościwiej mianowany kawalerem orderu św. Anny 2-jej klasy, *Cesarzką* koroną ozdobionego dyrektora *Wileńskiego Astronomicznego obserwatorium* radzca stanu *E. Sabler*.

— W gazecie *Odeskiej* czytamy: „Cała ludność Krymu mahometańsko-tatarska, do takiego stopnia poruszyła się nagle, powtarzając w jeden głos: „Droga otwarta, idźmy!“ że z 300 przeszło wsi tatarskich, naprzykład w powiecie *Perekopskim*, zaledwie w kilku wioskach właściwi Tatarowie jarzynę zasieli, i to jedynie tacy, którzy zamieszkując ziemię obywatelskie, ich namowom ulegli. A tymczasem lany zasiane zbożem i łaki roją tak urodzaj, jakiego od wielu lat nie pamiętają w Krymie, i który wynagrodzi za straty w ostatnim dziesięciu lat poniesione. Zasiw prosa jest zaniechany. O opale na zimę nikt nie myśli. Większa część ziemian pozostała bez robotników. Najludniejsze wioski dziś są puste, i zaledwie ruch jakikolwiek po-

strzega się tam, gdzie się znajduje zarząd wiejski, lub kancelarja assesora, którą ciągle otaczają tłumy Tatarów, przybywających dla zapewnienia się, czy z pewnością mogą liczyć „na wydanie im pasportów za granicę.“ W obliczach tych Tatarów nie wyczerzasz nie wesołego, nie radośnego, owszem przebiega się jakiś wyraz smutku i zwątpienia. W wielu wioskach, których mieszkańcy postanowili wynieść się z Krymu, Tatarowie własne zasiewy ozime zaczęli spasać bydłem i końmi, mówiąc: „My wyjdziemy, nam zboże niepotrzebne.“ Za przyczynę poruszenia całej ludności Krymu, podają ślepą wiarę w jakąś przepowiednię i mnóstwo najnieдоразумniejszych pogłosek, krążących pomiędzy gminem.

W I L N O.

J.W. Wileński wojenny, Grodzieński i Kowieński generał-gubernator, generał piechoty, generał-adjutant *W. Nazimow*, d. 7 b. czerwca, wyjechał do gubernji Grodzieńskiej.

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE. POGLĄD OGÓLNY.

Nagle, jakby na zaklęcie czarodziejskiej różdżki, zatrzymały się sprawy europejskie w swym biegu. W Anglii cofnięty bil reformy, położył niemal koniec istnieniu tegorocznego parlamentu; może gabinet wolniejszy teraz od miejscowych walk z izbą, uspokojoną co do swych obaw, poświęci więcej uwagi polityce zewnętrznej, w której długi szereg nierozwiązanych pytań czeka na umiejętną rękę. Oprócz sprawy wschodniej, którą za powrotem wielkiego wezyra zająć się koniecznie przyjdzie, nagle wynurzyła się inna, jeśli pod względem ludzkości nie tyle ważna, to z powodu dziejowych podań i zdumiewającego bohaterstwa nierównie silniej wstrząsająca umysły. Okrywają wielkie tajemnice to wszystko, co się na dworze Franciszka II dzieje. Przypatrując się bliżej ludziom i badając kierujące nimi ducha, zdaje się, że widzisz przed sobą, wywołany z grobu obraz hiszpański, z czasów Filipa II, przeszłości. Ten Troja, przewodnik królowej matki, uosobienie uporu i okrucieństwa; ten Franciszek II, który wylewa się na oznaki wdzięczności dla wodzów, co biec się nie umieli, ale w srożeniu się z za węgla nad murami jednego z najpiękniejszych miast Sycylii, okazali się mistrzami; ci doradcy korony, którzy ani wymagan czasu, ani postępu ludzkości nie pojmując, w kłamstwie tylko ocalenie królewskiego domu widzą, są to wszystko postacie ubiegłej, dałby Bóg niepowrótniej, najpodlejszej przeszłości. W Neapolu nie mogą oswoić się z myślą, że czasy interwencji minęły, że innych należy szukać środków do przywrócenia spokojności w kraju, nad pomoc obcych bagnetów. Ministrowie Franciszka II, tak długo gardzący radami Anglii i Francji, odwołują się dzisiaj do tych mocarstw, aby wyrwały ginące królestwo z ostatniej toni. Otworzył się szerokie pole do najrozmaitszych domysłów; jedni utrzymują, że wysłany do Paryża komandor San-Martino ma błagać cesarza Fran-

cuzów o pośrednictwo; że rząd neapolitański, poniżając się niewczesnem pochlebstwem, przyrzeka nadać narodowi konstytucję, na wzór francuskiej, ułożoną; inni utrzymują, że Wiktorowi-Emmanuelowi podając pojednawczą rękę, szuka z nim zaczepnego i odpornego przymierza. Ale jakże tak dalece zapominać o tych wielkich zmianach, które w ostatnich kilku latach zaszły; jak ludzić się nadzieją, że cesarz Napoleon, co zasadę nieinterwencji w prawo publiczne zamienił, pierwszy je złamał, bez żadnej potrzeby, zechce; jak rościć, że Wiktor-Emmanuel, przymierze przeciw ludowi włoskiemu zawrze. Tak więc ani na jedną, ani na drugą drogę niema dla króla Obojga Sycylii ocalenia; znaleźć je może w dzielnem użyciu pozostałych w jego ręku, stosunkowo ogromnych sił lądowych i morskich, lub w jednym z tych przypadków, pod żadną rachubę ludzką nie podpadających, ale nigdy w pomocy Francji lub Anglii, które głośno potępiły Austrię, za jej gotowość do usług tego rodzaju. Tymczasem Garibaldi, pozbywszy się większej części wojsk neapolitańskich z Sycylii, czynnie zajmuje się zaprowadzeniem porządku i spotęgowaniem sił do dalszej walki. Śmiało jego przedsięwzięcie, uwieńczone dotąd niesłychanem powodzeniem, pozwala spodziewać się, że i dalsze twierdze sycylijskie ukończą się przed zwycięzcą, że i dalsze wojska neapolitańskie odpłyną na ląd stały. Zapewne, Europa wyrzec będzie musiała o przyszłości krajów włoskich; błyska jakaś nadzieja, że zjazd cesarza Francuzów z księżciem rejentem pruskim i tytu panującymi, w Niemczech, nie zostanie bezowocnym; stan tymczasowości nader długo przeciągać się nie może; wszyscy na nim cierpią i wszyscy pragną pożądanej chwili wyjścia. Oto Napoleon opuścił swoją stolicę śród radośnego obchodu i dziękczynnych modłów za rozszerzenie granic cesarstwa, chciałby zapewne do niej wrócić z pewnością, że w umysłach niemieckich swoich sąsiadów, wzbudził wiarę w szczerotę danych im zaręczeń. Życzyć tego tęp więcej należy,

że ustalone zaufanie jest jedyną dźwignią pokonania tych ogromnych trudności, jakie stoja na zawadzie w załatwieniu niedokończonych spraw europejskich i w ugruntowaniu tych zasad, które mają ludzkość doprowadzić do szczęśliwszej przyszłości. Powaga zjednoczonych mocarstw, przemawiających w imię wysokich prawd, coraz głośniej wyznawanych, jest tak potężna, iż nikt się oprzeć jej nie zdoła; a właśnie ta powaga najskuteczniej Europę z zamętu wyprowadzić może. Jeżeli ta cisza, która obecnie, równie nagle jak niespodziewanie nadeszła, ma zwiastować trwałą pogodę, ludzkość błogosławić jej będzie, ale jeżeli jest tylko przepowiednią burzy, która z większą niż dotąd gwałtownością runie na świat i w podstawach go zachwieje, szkoda straconego czasu i stokroć lepiej by było, aby od razu, w przeszłym jeszcze roku, ów krwawy pojedynek, na polach włoskich, rozciął był mieczem wszystkie powikłania. Oprócz spraw wschodniej i sycylijskiej, czeka na załatwienie sprawa duńska, czekają uspokojenia wewnętrzne rozterki Niemiec i między-narodowy, spokojny na pozór, ale grozący co chwila zaburzeniami rozstrój austriackiego cesarstwa. Oto kotwica, na której oprzeć się miała polityczna nawa tego państwa, pęka w ręku Franciszka-Józefa. Świeżo zebrana najwyższa rada, na samym wstępie, odślania głęboką otecliań, jaka pojedyncze narodowości, nie tylko z rządem, ale i między sobą dzieli. Zaledwie trzy posiedzenia odbyto, a już cesarz dalsze odroczyć musiał. Kto wie, czy ten wyrok nie jest przesłaniem zupełnego rozprzerzenia tej instytucji, z takimi przechwałkami, zapowiedzianej, a która już w poczęciu, zarody śmierci nosiła. Słowem żyjemy w chwili brzemiennej najważniejszymi wypadkami; powodzenie zjazdu Baden-Badeńskiego może być obfite w błogie następstwa, a dojść do nich tylko na drodze zgody i wzajemnej ufności jest podobna.

W Ł O C H Y.

Turyń, 6 czerwca. Mówiono dziś, z wielką pewnością, o oderwaniu Sycylii od Neapolu,

w ten sposób, iż brat młodszy, z Austriaczki, Franciszka II, zostanie królem wyspy; że obadwa królestwa otrzymają ustawy liberalne, tudzież zawrą przymierze zaczepne i odporne z Piemontem. Taki układ, do którego Piemont przychyla się, zostałby chętnie przyjęty przez wszystkie gabinety. W razie załatwienia, na tej drodze, rzecey, Garibaldi, posłuszny głosowi Wiktor-Emmanuela opuściłby Sycylię. Piemont powinienby cieszyć się z tego obrótu, sprawy Włoch południowych, dziś bowiem spokojność jest główną potrzebą, dla urzadzenia i spojenia części powiększonego państwa. Nikogo więc nie zadziwi, jeśli hr. Cavour przyzwoli na uczynione, w tym duchu, przełożenie. Twierdzą, że jen. Garibaldi dla tego zgodził się na rozejm, iż poczęło mu zbywać na zapasach strzelniczych, czemu tęp łatwiej wierzyć, wspomniawszy ile w tych kilkunastu dniach przyszło mu stoczyć bitew i utarczek. W pałacu skarbu, miał znaleźć 24 miliony lirów, czyli 2 miliony uncji złota. Co do zmian w gabinecie piemontkim, krążyły wprawdzie rozmaite pogłoski, np. że minister Mamiani usunął się zupełnie, że p. Farini składa ministerstwo spraw wewnętrznych i przechodzi do wydziału oświecenia, że jen. Fanti występuje z gabinetu; ale, zdaje się że te wszystkie wieści są bezzasadne. Dnia 4-go b. miesiąca, przez licytację, oddano sporządzenie 140,000 par czerwonych epoletów, w krótkim przeciągu czasu; przeznaczono je dla piechoty.

Donoszą z Rzymu, iż wpisy na pożyczkę 10 milionów skudów nie równie lepiej idą za granicą, niż na miejscu. Przed kilku dniami Ojciec św. wezwał księcia Aleksandra Torlonia, żądając, aby nadał większy ruch tej pożyczce, lecz książę zniechęcony świeżem odjęciem sobie monopolu tabacznego, wynurzył żal, iż nie może przykładem swoim pomódz powodzeniu przedsiębiorstwa, gdyż osuszenie jeziora Fucinus, wyczerpało wszystkie jego bieżące zapasy. Uczynił jednak uwagę, że wielu innych zamożnych Rzymian mogłoby nierównie skuteczniej od niego zapewnić zaciągnięcie pożyczki, a mianowicie kardynał Antonelli, który umieścił na banku londyńskim 2 miliony skudów; wie o tem dobrze, bo procenta przez jego dom są wypłacane. Wiadomość ta wielce zdumiała Ojca św.

Już depesza telegraficzna doniosła, że senat turyński potwierdził, na posiedzeniu swym 10 czerwca, traktat ustępstwa. Wyrzeczona,

„Nieizwoltetoropitsia! dajte vremena konczitsia sčety.“ Zatemъ я удовлетворилъ требованіе. Но г. Петровскій, къ моему удивленію, спрятавъ деньги, вынулъ другой 25 р. билетъ и потребовалъ вновь промѣна для своего начальника. — Отъ чего же вы неподали вмѣстѣ оба билета? — Для вашего начальника недавно промѣняли 100 р. по официальному требованію. — Однакоже несмотря на это я размѣнялъ и этотъ второй билетъ. Слова мои, выписанныя здѣсь, — приведены самимъ господиномъ Петровскимъ и я спрашиваю васъ, что въ нихъ неприличнаго или даже неестественнаго? Гдѣ же тутъ обѣщанное г. Петровскимъ разъясненіе причинъ, по которымъ не всякій рѣшается идти въ казначейство? — Ответы мои были учтивы, какъ всякій увидитъ, желаніе г. Петровскаго исполнено въполнѣ, какъ самъ онъ удостовѣряетъ. Изъ чего же вся эта длинная исторія! — Вотъ видите: физиономія моя неоправдалась ему, да голосъ показался грубымъ и сердитымъ! На это я вотъ что отвѣчу г. Петровскому: когда человекъ просидитъ нѣсколько часовъ за серіознымъ дѣломъ, когда провозишься съ сотнею людей и по возможности удовлетворишь всѣ ихъ требованія и именно въ минуту, когда нужно самое напряженное вниманіе, чтобы свести сčety и придти къ результату продолжитель-

наго и утомительнаго труда, къ вамъ вдругъ являются два офицера, протолкаясь чрезъ толпу, неудостоивъ даже поклономъ или вежливымъ словомъ, бросаютъ на столъ бумажку, а получивъ промѣну, вытаскиваютъ другую и требуютъ вторично отпирать ящики и снова считать, когда это могло быть исполнено однимъ разомъ, — то неудивительно, что физиономія моя немогла казаться улыбающеюся и слова самыя умѣренныя могли показаться произнесенными сердитымъ голосомъ, передъ людьми, коихъ обращеніе и настойчивость вовсе не вызвали особенной вежливости.

Изъ этаго простаго разсказа, надѣюсь, всякій увидитъ, что въ поступкѣ моемъ небыло ничего предосудительнаго и г. Петровскій нѣмѣлъ никакого права требовать отъ меня слаженной улыбки и мягкаго голоса. Онъ кажется забылъ, что долгъ платежемъ красенъ. Пусть г. Петровскій спроситъ гг. Преображенскихъ офицеровъ, квартировавшихъ здѣсь довольно долго во время послѣдней войны и постоянно обращавшихся въ казначейство за размѣномъ, — испыталъ ли хоть одинъ изъ нихъ малѣйшее неудовольствіе? — А отъ чего, отъ того, что это были люди въ высшей степени деликатные, смотрѣли на меня не какъ на машину, то и дѣло по тѣмъ нибудь прихоти выдвигающую ящики съ деньгами; но какъ на чи-

новника, исполняющаго свой долгъ и руководимаго наставленіями и распоряженіями вышшаго начальства, какъ на человека, который можетъ же устать отъ трудовъ, можетъ быть выведенъ изъ терпѣнія грубымъ обращеніемъ и нахальствомъ. Каждый чиновникъ старался угодить имъ, предупредить даже ихъ желаніе, потому что каждый былъ очарованъ ихъ вежливостію, образованностію и умѣренностію требованій. Да послужитъ на пользу г. Петровскому, какъ человеку еще молодому, этотъ примѣръ, какъ надобно обращаться съ людьми.

Въ заключеніе позвольте г. Петровскій, сказать Вамъ, что судя по Вашему обращенію и по страннымъ статьи Вашей, направленной противъ моей физиономіи и голоса, а изобличающей не совсемъ деликатныя Ваши собственныя дѣйствія, — я вправѣ думать, что ежелибы Вамъ было суждено пройти сличкомъ тридцатипятилѣтніе трудовое служебное поприще и на старости, кромѣ текущихъ, обременительныхъ занятій, быть еще ежедневно какъ въ атакѣ отъ офицеровъ, дворянъ, духовенства, чиновниковъ, агентовъ желѣзной дороги, неговори уже про Евреевъ, — и видѣть себя въ рѣшительной невозможности удовлетворить требованія всякаго, въ такомъ размѣрѣ, какъ того желаютъ, то повѣрьте, что не только Ваша физиономія и голосъ, могли бы неопра-

виться многимъ, но едва ли и самыя Ваши дѣйствія заслужили бы на одобреніе, неговору уже большинству; но даже меньшинству.

Вил. уѣзд. казначей

Францъ Володочинъ.

С М Ъ С Ъ.

Въ СПб. Вѣдомостяхъ съ нѣкотораго времени сталъ появляться особый отдѣлъ, п. з. Извѣстія и слухи, чрезвычайно любопытныя и затрогивающія современные всѣхъ интересующіе вопросы. Мы уже перепечатали въ прошломъ *N.* Вѣстника письмо изъ Ковно, въ которомъ описаны дѣйствія г. Гузана, Сезанна и др. по постройкѣ тунеля. Нынѣ же въ 116 *N.* вновь находимъ нѣсколько важныхъ замѣтокъ о постройкѣ у насъ желѣзной дороги, о дѣйствіяхъ гг. Бляренберга, Адельсона, Скворцова и др. и мы должны сознаться, что хотя предметъ этотъ такъ близокъ намъ, мы такъ мало имѣемъ объ немъ положительныхъ свѣдѣній, что неможемъ сказать ничего вѣрнаго, ни въ подтвержденіе, ниже въ опроверженіе взводимыхъ обвиненій. По этому желательны бы были лица заинтересованныя и ближе ознакомленныя съ предметомъ, разъяснили это дѣло въ мѣстномъ органѣ и вполнѣ оправдали передъ судомъ гласности, ежели взведенныя улики пристрастны или неосновательны.

z tego powodu, mowa senatora Matteucci jasnieje wzniosłym poglądem na sprawy włoskie i tym prześlicznym językiem, który stawia sławnego profesora w rzędzie najznakomitszych pisarzy i mówców włoskich; w domówieniu p. Matteucci powiedział: „Potwierdzam traktat, bo jestem przeświadczony, że jeśli kiedykolwiek przyszło do najazdu Włoch przez Francuzów, nie wstrzymałaby ich mniejsza, lub większa przestrzeń gór alpejskich, ale zjednoczone siły i zjednoczona wola Włoch i Europy. Potwierdzam traktat, bo ludność Sabaudzka i nizańska są rodzime francuzkie i dowiodły głosowaniem, iż same chcą być francuzkami; byłibyśmy zaś niesprawiedliwymi i nie logicznymi zabaczając głos ludu. Potwierdzam traktat, bo ogniwa, łączące domy panujące we Francji i Sardynji, wojny wspólnie toczono, a nade wszystko korzyści osiągnięte przez Francję, mocą traktatu, utrwalają między dwoma narodami związki oparte na czci, na sprawiedliwości i rozumie. Zaiste, są one nierównie ważniejsze od każdej umowy, któraby obowiązywała Francję ukończyć dzieło orężem rozpoczęte; bo ten traktat zapewnia Francji potężnego sprzymierzeńca, od chwili, w której toż dzieło zostanie dokonane. Potwierdzam na koniec traktat, bo lękałbym się uchybić uczuciom całego mojego życia, uchybić obowiązkom prawego obywatela, gdybym w chwili tak uroczystej i tak trudnej dopuścił się najłżejszego czynu przeciwnego mojemu sumieniu, ostrzegającemu że najwyższą powinnością Włoch jest umacnianie i wspieranie z całych sił rządu, posiadającego ufność naszego króla i ufność narodu.

WYPRAWA GARIBALDIEGO.

Podług wiadomości nadeszłych z Sycylii, Garibaldi, poznaawszy bliżej okoliczności miejscowe, lubo nie zmienił swojego przekonania, co do koniecznej jednolitości wszystkich krajów włoskich, uznał jednak, iż należy względem Sycylii, zgodzić się na niektóre wyjątki. Znajdując się w codziennych stosunkach z naczelnikami najświetniejszych rodzin wyspy, wyrozumiał, że Sycylijczycy pragną zachować własny wewnętrzny zarząd i własny parlament. Jeśli

by zatem poczęto od zupełnego ich wcielenia do Włoch, mogliby tak zrazić się do rządu piemontkiego, jak zrazili się do Neapolu. Palermo, Trapani, ze swemi prowincjami, dzieląc cały zapal powstańców; co do Agrygentu, nie wiadomo dotąd czy pobliskie miasta poszły za jego przykładem, to pewna, że Regalmutto, kraj kopalni siarki, odmówił połączenia się z powstańcami, na pierwsze wezwanie Garibaldiego. Zawsze między 7-miu prowincjami 3-y powstały zupełnie. Neapolitańczycy posiadają całą stronę rozciągającą się od Melazzo i Messyny do Licata, w kierunku przylądka Passero. Ta część wyspy obejmuje najmocniejsze twierdze, jako to: w prowincji messyńskiej Melazzo, Taormina i Randazzo; w katańskiejskiej Aci-Reale, Atterno, Nicosia, Fronte; w syrakuzyńskiej Acoté, co do ważności idąca zaraz po twierdzy messyńskiej. Nakoniec Neapolitańczycy posiadają prowincję Caltanissetta; wzmocniono załogi twierdzy tego miasta, tudzież Castro-Giovanni, grodu położonego na najwznioślejszej wyżynie wyspy. Jeżeli, zamiast rzucenia się na ląd stały, Garibaldi przystąpi do kolejnego dobywania fortec, może długo przyjdzie czekać na osiągnięcie zamierzonego celu.

Garibaldi użył rozejmu na zjednanie umysłów wojska neapolitańskiego; niektórym oddziałom zupełnie pozbawionym żywności posyłał zasiłki; oficerów bierze za serce prostotą i łagodnością swego postępowania; wiele liczy na odstępstwa wojska od sprawy królewskiej. Neapolitańczycy, przechodzący do jego obozu, doznają braterskiego przyjęcia; jeśli złączyć się z powstaniem nie chcą, wolno im odejść, po złożeniu broni; ta szlachetność wielki wpływ wywiera. Kiedy wysyłano rannych do Neapolu, Garibaldi oświadczył jen. Lanza, że ciężko ranionych, którym trudno byłoby znieść podróż, rozkazał najtroskliwiej opatrywać w Palermo.

Przywdzię tu wyjątek z listu Garibaldiego do oficerów eskadry angielskiej: „Nieprzyjaciele niepodległości ludowej miotają potwarze na wasz wielki naród. Przypisują mu ohydny zamiar korzystania z naszego bohaterskiego

przedsięwzięcia. Przypisują mu chęć zagarnienia pola chwały, użyźnionego znojem młośników ojczyzny i krwią męczenników; jeśli by tak zgubna przepowiednia miała się kiedykolwiek spełnić, jeśli by Sycylja, dziś całem sercem włoska, miała zamienić despotyzm Burbonów na samolubny protektorat, Anglja przestałaby być siostrą Włoch, i klasyczną ziemią wolności.“

Oprócz sekretarzów stanu, barona Pisani i Francesco Crispi, mianowanych, 30 maja przez Garibaldiego do zarządu spraw zagranicznych i wewnętrznych; tegoż dnia dyktator porucił wydział skarbu p. Carcano, i wojny p. Orsini.

Oddzielny komitet barykad, w którym zasiada ośmiu architektów, kieruje czynnie ich budowlą po wskazanych ulicach; rzeczone barykady są prawdziwemi dziełami budownictwa; na jednej z nich najwyższej, na samym szczycie, wznosi się wizerunek ukrzyżowanego, otoczony świecami i uzbrojony dwoma działami. Sądem wojennym przepisano, do ochotników włoskich stosować kodeks wojskowy piemontki, do Sycylijczyków zaś ten, który obowiązywał wyspę od 1848 do 1849.

Donoszą z Palermo, że Garibaldi zamierzył podnieść liczbę półków do 20, a skoro tę regularną siłę zbrojną urządzi, wnet rozpocznie dalsze wojenne działania. Nim to nastąpi, wyłączenie zajęty będzie organizacją wewnętrznego zarządu i rozszerzeniem powstania.

Nazajutrz po opanowaniu Palermo, ukazało się w Caltanissetta następne drukowane obwieszczenie:

„Dzisiejszego rana o wpół do 10-jej wszedł do Palermo, na czele swojego wojska, niezwykcieżony Garibaldi. Palermo jest w naszym ręku; wojska neapolitańskie trzymają tylko pałac królewski i zamek; otworzyły przeciw nam ogień bezużyteczny. Dajcie wiedzieć wszędzie o tém powodzeniu; starajcie się o uznanie dyktatury jen. Garibaldi, aż dopóki głosowanie powszechne nie oznajmi o połączeniu Sycylii z rządem Wiktora-Emmanuela II. Komitet Caltanissetti ogłasza, z najwyższym zapalem, tryumf wojska syceylijskiego, pod dowództwem

bohaterskiego Garibaldiego. Caltanissetta 28 maja 1860.

Baron Trabonella.“

Listy z Genui 9 czerwca, oznajmują, że przeszłej noey nowa wyprawa do Sycylii opuściła mały port Sestri, leżący przy ujściu rzeki Punent. Składało tę wyprawę 3 okręta t. j. 2 parowce i 1 żeglowny. Liczba ochotników wynosi 2000. Telegraficzny rozkaz z Turynu zalecił uzbrojenie fregaty parowej Konstytucja, mającej wejść do składu morskiej piemontkiej dywizji, pod rozkazami kontr admirała Persano. Rzeczona fregata uda się ku Sycylii.

Piszą z Messyny, że dezercja zaczęła się w wojsku królewskim; jeden kapral z siedmiu szeregowi przeszedł do powstania.

Statek listowy messyński przywiózł dziennik urzędowy tymczasowego rządu syceylijskiego; zawiera on następne odezwy:

POSTANOWIENIE.

„Lud tego wzniosłego i bohaterskiego miasta wytrzymał, ze stałością godną starożytnych wieków, głód i niebezpieczeństwa, będące następstwami tej bratobójczej wojny, którą zdraycy Włoch zapalili; własność obywateli była najtroskliwiej szanowaną i strzeżoną. Chwała więc ludowi: dobrze zasłużył się ojczyźnie! Dla uniknięcia wszakże, aby jacy zbrodniarze nie mogący należeć do ludu, w zamiarze służenia sprawie naszych wrogów, wzniecenia rozruchów i okrycia hańbą tego wspaniałomyślnego ludu, nie posunęli się do kradzieży i łupieztwa, postanowiliśmy obecnie artykuł pojedynczy: Przystępcy winni kradzieży, męzobójstwa i łupieztwa jakiegokolwiek rodzaju, karani będą śmiercią. Sądzić ich mają sądy wojenne, zależące od naczelnego wodza sił narodowych i dyktatora Sycylii. Wódz naczelny i dyktator,

„J. Garibaldi.“

„Za zgodność, prezes komitetu spraw wewnętrznych,“ „Gaetano La Loggia.“

WŁOCHY I WIKTOR-EMMANUEL.

„Józef Garibaldi, wódz naczelny siły narodowej w Sycylii, w moc udzielonej sobie władzy, zapatrzwszy się na dekret 14 maja o dyktaturze, postanawia: Art. 1) każda z 24-ch

OBRAZKI LITEWSKIE.

przez

IGNACEGO CHODŹKĘ.

WOTUM CHYBIONE.

II.

(Dalszy ciąg ob. N. 44.)

To niespodziane odkrycie zwłok, zachowujących całym wiekiem nie starte jeszcze a zaschłe oblicza, a zatem uświęcone domniemaniem szczególnego błogosławieństwa i łaski Boskiej nad niemi, nie przeraziło nikogo; owszem oddzierano szmatki litę a zbutwiałęj materji okrywającej trupów, na relikwie i pamiątki w szkaplerze potem zaszywane.

Kłęczący książę hetman podczas litanji, i pobożnie ją z całym ludem odprawujący, po jej ukończeniu, stanął nad odkrytym grobem swego o sto lat w przeszłość oddalonego antenata, — milczał — a potem rzekł wzruszony: „*Utinam! utinam vias tuas sequere possim!*“ (*). Infulat pożegnał zwłoki, i trumny zakryć kazał (**).

Gdy wszyscy wyszli ze sklepów i z kościoła, infulat rzekł do księcia: „*Serenissime princeps!* Pierwszy raz mieliśmy szczęście widzieć Radziwiłła, rozdzielającego dary Radziwiłłowskie; dotąd bywa tu zawsze którykolwiek ze sług ich pańskiego domu, zasiadający z nami *ad hoc officium*; dziś wasza ks. mość zastępujesz swojego zastępcę, więc musisz aż do końca spełnić reguły na ten dzień przepisane; to jest zjeść obiad w infulacji, ze wszystkimi przybyłymi tu gośćmi *cujusvis status et sexus*, a szczególnie z uposażonemi dziewicami i rodzinami ich; zresztą obiad to nie mój, ale Radziwiłłowski, można powiedzieć, własny twój *Serenissime princeps*, bo fundusz na to przeznaczony jest w zapisie księcia kanclerza.

— Ja rybenku, odpowiedział książę, chciałem właśnie ciebie *Illustrissime* z całą prześwietną kapitułą, *et cum caeteris atqz* *) do zamku na żołnierski traktament *soleniter invitare* (****), ale gdy taka jest reguła funduszowa, chętnie jej ulegam.

— Za pozwoleniem zatem waszej ks. mości, proszę pokornie szanownego skarbnika, rzekł infulat obracając się do pana Faszcza, marszałka dworu książęcego, aby przyjął na siebie dyrekcję dziś u mnie tej festyny, i księdzowski tam ład po swojemu naprawiał i dysponował.

Książę uchylił głowę, na znak zgody, a pan skarbnik odszedł do infulacji. Gdzież jest pan Nagurski? zapytał książę oglądając się wokoło.

— Jestem na rozkaz jaśnie oświeconego szar-

farza krwi naszej, odezwał się Nagurski wychodząc z tłumu, i stając przed księciem; starzec czerstwy, i rzezwy jeszcze, o ile mu kalcetwo dozwalało.

— Waszmość widzę traktowałeś wojskowo — rzekł hetman.

— Tak mości książę, od lat młodych, aż póki szwedzka kula łamiąc nogę, nie dała mi abszytu.

— Gdzież to cię ona spotkała?

— Pod Zelborgiem miłościwy książę, w Inflantach, gdzie służył z księciem Wisznio-wieckim hetmanem W. Litewskim, który nam w tej bitwie kredensował.

— Podobno się wam natenczas nie powiodło: pole zostało tam przy Szwedach — rzekł Radziwiłł.

— A tak mości książę: z początku wzięliśmy górę, ale potem pan Bóg nam nie poszczęścił.

— Gdzież to wasza córka? przerwał *Laskaris*.

— Poszła wraz z kościoła ze swemi towarzyszami do infulacji za księdzem kanonikiem, którego nazwiska nie świadom jestem, a który im wszystkim kazał iść za sobą na obiad.

— To i my pójdziemy tamże, rzekł książę, ale *rybenku*, dodał zwracając się do Nagurskiego, a powiesz nam z łaski swojej, wszystkie cyrkumstancje tej potrzeby, jeżeli pamiętasz.

— O pamiętam mości książę, i dobrze pamiętam; byłem namiestnikiem w chorągwi husarskiej księcia hetmana, której porucznikował pan Zaranek chorąży Żmudzki, a plejzerowany zostałem pod koniec sprawy, w której przeciwnie próżnowałem.

To mówiąc doszli z przed kościoła do ganu infulackiego gmachu i tam siadając na ławce książę, — usiadł mości panie towarzyszu, rzekł do Nagurskiego.

Nagurski stał.

— Usiadź waszmość, powtórzył książę.

— Jaśnie oświecony hetmanie, odpowiedział z niskim pokłonem Nagurski, znam respekt od żołnierza wodzowi powinny.

— Mości panie Nagurski, rzekł z powagą książę, żołnierz kaleki za ojczyznę, *ante regem* nawet usiąść może — siadaj więc, ordynuję waszmości, jeżeli tego potrzeba; a powtarzam prośbę, abys nam potrzebę kryzbońską opowiedział.

— Posłuszny więc jestem, rzekł usiadając Zagurski, i tak opowiadać zaczął:

III

Bitwa pod Kryzborgiem *).

„W roku 1704, Julji 29, — jak dziś pamiętam, bo mnie noga moja codzień tę datę przypomina, książę hetman Michał Wiszniowiecki,

*) Z rękopisu współczesnego.

w pięć tysięcy wojska litewskiego, a w półtora tysiąca rosyjskiej piechoty, pułków *Nieczaja i Protapopa* atakował *Zelborg*, mały zameczek w Inflantach polskich, w którym było Szwedów ze dwieście, a wprzód jeszcze kilką dniami, w szanec o milę od Rygi wycieli nasi Szwedów półtorasta, komendował polakami *Nowosielski*, a dragonją generał *Siesicki*. Szturmowaliśmy tedy do Zelborga przez dni sześć, w którym czasie, to jest 31 Julji, w dzień czwartkowy, pokazał się straszny kometa na niebie, przed samym zachodem słońca, naksztalt kuli ognistej, a leciał od wschodu na zachód, i przeleciawszy środkiem majdan wojska Litewskiego, za Dźwiną we Szwecji zniknął, że ten dzień był trochę pochmurny, i obłoki przyciemne były, tedy zostawił za sobą szlak tak szeroki jako najszerszy gościeńce. Kiedy leciał, a jasny tak, jako miesiąc czysty. Z której drogi potem rozszerzonej (bo się coraz szerzyła), uczynił się potem smok wielki jasny, a od ogona stanął człowiek wielki uzbrojony; tego widoku było na godzinę, i lubo już słońce było zaszło, światło jednak takie było, jako bywa w południe; potem w kwadrans uczynił się grzmot taki, jakby z harmat dwóch burzących ognia dano. Od którego huku ziemia na kwadrans drżała, tak jakoby ją mina rwać miała, i ten huk szedł na zachód. Różni różne prognostyki i konjek-tury z tego wyciągali, ale niebyło czasu o tém długo rozmyślać, bo nieprzyjacieli następował, i zaraz książę hetman odstąpił przedniem od Zelborgu, pod słobodę kryzbońską, bo szwedzki generał *Levenhaupt* z Imci panami *Sapichami* i Jmć panem *Zawiszą* w siedm tysięcy na odsiecz swoim przyszedł.

„Die 5 Augusti we wtorek, tenże generał *Levenhaupt* szedł zaraz awansując aż pod *Krizburg* z temiż ichmościami, a do nas też sukurs Jmć pan *Hrehory Ogiński* przyprowadził, Moskwy dwanaście kornetów dragonji z *Suchotynem* pułkownikiem; a ośm kornetów szlachty smoleńskiej z generałem *Korsakiem*.

„I dał nam batalję Szwed na samym zachodzie słońca, gdzie nas właśnie pod słońce uszykowano, iżeśmy za blaskiem słonecznym i dójrzeć nie mogli nieprzyjaciela. Nieprzyjacieli zaś było uszykowane, bo było więcej pięciu tysięcy wojska w nim; wszystkie dragonje i rajtarje, petyhorja, pancerni i husarje, a w lewem ledwie ze dwadzieście chorągwi naszych, i to w bajrakach było uszykowanych; bo pola całe nie było, jeno lasy drobne. Zaczem Szwedzi wszystką potencję swęj kawalerji obrócili na lewe skrzydło, bo też znać im dał pewny zbiegły husarz *Parko nomini*, że tam bardzo sztyk słaby był. JWPan *Zaranek* chorąży Żmudzki, a porucznik husarski pana hetmana, przybiegł prosząc o sekundę lewemu skrzydłu.

„Książę tedy jego mość, wziąwszy swoją usarską chorągiew, także księcia kanclerza usarską, swoją petyhorską poruczeństwa W. Szyrwinskiego i dwie pancerne, i sam z temi chorągwiemi szedł w sukurs lewemu skrzydłu, pomiędzy piechotę, szwadronami w szyku stojącą, cośmy jeno wymknęli po koniu idąc, abyśmy szyków piechoty nie zmieszali, zarazemy się spotkali ze szwedzką rajtarją; skoro tedy Szwedzi dali ognia, ussarja księcia hetmana poszła z placu niewytrzymawszy ognia, a byliśmy tak uszykowani, pacholcy z przodu a w tyle towarzystwo. To porucznik lub namiestnik szeregi zajeżdżał, a pierwszy towarzysz pachotkom przywodził, w której to chorągwi usarskiej księcia był namiestnikiem *Franciszek Szujski*, pachotkom zaś przywodził JWPan *Adam Sakowicz*, za którą chorągwią i inne pierzchnęły. Porucznik zaś usarski księcia jego mości Radziwiłła kanclerza JWPan *Aleksander Unichowski* sędzia ziemski miński; ten sam stanawszy przed chorągwią, towarzystwo w pierwszym szeregu postawił, a pachotkom pocztowym w tył kazał; których to pachotków szeregi zajeżdżał pierwszy towarzysz JWPan *Józef Suida* stolnik owrucki, tak tedy trzy ognie szwedzkie wytrzymał, nie strzelając, a po wydanym ogniu szwedzkim obses skoczył z chorągwią; tamże pułkownika szwedzkiego przywodzącego z pistoletu zabił; gdzie i pod Imcią kłacz postrzelono w nogę, na której to okazji siedział, i tak serdecznie się potykając dwie hufy Szwedów wygolili, tak że i jednego nie zostało; bo Szwedzi kornetów nie mieli, bo był to lud komenderowany jedni z Polski od króla swego w sukurs *Levenhauptowi* przysyłani, a drudzy własnej *Levenhaupta* komendy, i pewnieby byli nas ogarnęli i znieśli, bo ich było więcej trzech tysięcy samęj kawalerji, gdyby nam zaraz w sekundę nie przyszedł JWPan *Szyrwinski* porucznik Petyhorski pana hetmana wielkiego z prawej strony, a z lewej znowu strony, sekundował nas JWP. *Ważynski* starosta Tyrszlewski porucznik Petyhorski pana hetmana polnego, i takeśmy spędzili dużą partję z pola. Przytém Jmć pan *Zaranek* chorąży Żmudzki z Usarją której porucznikował, a w której i ja byłem namiestnikiem, uderzył na Szwedów, pancernie chorągwie, których było 23 obses w ogień skoczyły tłumem, i takeśmy, byli znieśli wszystką kawalerję szwedzką i przeryniali, aż za pół mili jak bytło pedząc przed sobą i lubego rabiąc i strzelając, ażeśmy mieli w ręku wygrane; tak naszemu skrzydłu pan Bóg poszczęścił.

(Dalszy ciąg nastąpi.)

*) Abym mógł iść drogami twemi.

**) Scena taka co rok się w Olyce powtarzała.

*** I ze wszystkimi innemi.

****) Solennie zaprosić.

provincji sycylijskich ma mieć gubernatora 2) Gubernator urzędować będzie w głównym mieście obwodu i wszędzie, gdzie okoliczności wymagają, w każdej gminie, gdzie poczyna za właściwe naznaczyć środek swoich działań. Przedstawiać tam będzie naczelnika państwa. 3) Gubernator we wszystkich gminach przywróci rady i urzędników istniejących przed najeźdźcą burbońskim. Miejsca zmarłych, lub z jakichkolwiek powodów nieobecnych, zastąpi innymi. 4) Wyłączonymi są od rad obywatelskich i nie będą mogli być członkami municypalnego zarządu, sędziami gmin i urzędnikami publicznej administracji: a) którzykolwiek pośrednio lub bezpośrednio dopomagali będą restauracji Burbonów; b) którzykolwiek sprawowali, lub sprawują urzędy publiczne, w imieniu władzy ciemiężącej Sycylię; c) którzykolwiek widocznie sprzeciwiają się odkupieniu ojczyzny. 5) Gubernator jest sędzią wyłączeń określonych w poprzedzającym artykule, a w razie potrzeby wykonywać będzie władzę, udzieloną komisjom obwodowym przez dekreta 22 lipca 1858 i 22 lutego 1859. 6) Gubernator naznaczy, w każdym mieście obwodowym, kwestora; w każdej zaś gminie delegowanego powszechnego bezpieczeństwa; w miastach zaś Palermo, Messynie i Catanie, asesora na każdy cyrkuł. Delegowani i asesorowie, co do spełniania swoich obowiązków, zależni są od kwestora; kwestor zaś od gubernatora. 7) Gubernator rozciągnie swą czujność na wszystkie gałęzie zarządu publicznego i kierować będzie ich biegiem 8) Wyroki, rozstrzygnięcia i pisma publiczne zaczynać się mają od wyrazów: w imię Wiktora-Emmanuela, króla Włoch. 9) Prawa, wyroki, urzędnicy, istniejące aż do 15 maja 1849, mają i nadal obowiązywać. 10) Każde postanowienie przeciwne niniejszemu, pożytuje się za cofnięcie. Alcamo 17 maja 1860.

„podpisano: J. Garibaldi.“
„Sekretarz stanu,
(podpisano) F. Crispi.“

WŁOCHY I WIKTOR-EMMANUEL.

„J. Garibaldi i t. d. I. W każdej wolnej gminie Sycylijskiej, municypalność obowiązana jest rozpoznać stan kass publicznych i zapewnić się o znajdujących się w nich summach. Powinien być spisany wywód słowny tej czynności i stwierdzony podpisami naczelnika municypalności, podskarbiego i kanclerza municypalności. II. Podatki od przedmiotów żywności, oraz wszelkiego rodzaju podatki nałożone przez władzę burbońską, od 15 maja 1849, są zniesione.... (rozporządzenia szczegółowe). III. We wszystkich gminach, zajętych przez siły nieprzyjacielskie, każdy obywatel obowiązany jest odmawiać rządowi burbońskiemu, wypłaty podatków, które od dziś dnia należą do narodu. Alcamo 19 maja 1860.

„Dyktator, (podpisano) Garibaldi.“
„Sekretarz stanu, (podpisano) Fran. Crispi.“

WŁOCHY I WIKTOR-EMMANUEL.

„J. Garibaldi: i t. d. Art. 1) Każdy walczący za ojczyznę będzie miał udział, bez losowania, w ziemi należącej do gmin, które stosownie do prawa podzielone być mają między mieszkalców rzeczonych gmin. Na przypadek śmierci walczącego, to prawo przechodzi na jego dziedziców. 2) Wydział ziemi ma być tej samej wielkości, jak wydziały przeznaczone do losowania, na rzecz ubogich ojców rodzin. Wszakże jeżeli rozciągłość ziemi przechodzi potrzeby ludności, żołnierze, lub ich dziedzice otrzymają wydział podwójny w miarę tego, co na innych mieszkalców przypadnie. 3) Jeżeli gminy nie mają swęj własnej ziemi, uczyniony będzie do datek z ziem należących do państwa, lub do korony.“

Dziennik urzędowy zawiera jeszcze postanowienie Garibaldi, co do wzniesienia barykad i rodzaj manifestu p. La Masa do wyzwolonych gmin Sycylijskich.

FRANCJA.

Paryż, 11 czerwca. Ułożono w ministerstwie stanu projekt uchwały senatu, z powodu przyłączenia Sabaudji i Nizy do Francji, po roztrząsaniu którego w radzie stanu i zawotowaniu przez senat, zamieniony zostanie w prawo. Brzmi zaś jak następuje: Art. 1-y. Sabaudja i obwód nicański stanowią część nierozdzielna cesarstwa francuzkiego. Konstytucja i prawa francuzkie poczną być w nich obowiązujące od d. 1 stycznia 1861. 2. Podział kraju przyłączonego do Francji na przysady cesarskie i na departamenta, będzie oznaczony przez prawa. 3. Rozmaite postanowienia, ściągające się do granic, linii celnych i wszystkie ustawy przechodnie, potrzebne dla wprowadzenia zarządu francuzkiego w tym kraju, będą mogły być załatwione przez dekreta cesarskie, wydać się mające do d. 1-go stycznia 1861. Dekreta te będą miały moc prawa.

W izbie ciała prawodawczego wniesiony był przez rząd projekt drogi żelaznej Graissessae; komisja w sprawozdaniu jednomyślnie radziła

izbie jego odrzucenie; rząd unikając tej porażki cofnął swój projekt. Niektórzy widzą w tym postępie gotowość stosowania się do trybu parlamentarnego. Dwa sprawozdania nad wniesionymi przez rząd projektami do prawa, pierwszy, o udzielenie ministrowi spraw wewnętrznych nadzwyczajnego kredytu 1900000 fr. na zaciągnięcie liny telegraficznej, między Francją i Algierją; drugi, o wybiecie z brązu monety zdawkowej, w ilości 12,000,000 fran. złożone zostały w izbie.

P. Billault otrzymał z Fontaineblau rozkazy cesarskie co do obchodu wielkiej uroczystości, mającego mieć miejsce we czwartek 14 czerwca, przyłączenia Sabaudji i Nizy do Francji. Brygada sabaudzka przybędzie na ten dzień do Paryża. Zarząd drogi żelaznej Lyonskiej ma dostarczyć, dla przewiezienia tej brygady do stolicy, potrzebną liczbę wagonów.

Dnia wczorajszego umarł po długiej i dolegliwej chorobie admirał Perseval-Deschenes w 69 r. życia; ostatnie usługi oddał swemu krajowi dowodząc w 1854, na Bałtyku, pod Bomarsund. Zmarły był powszechnie szanowany, z powodu niepospolitych zdolności, ukształcenia i uprzejmości w codziennych stosunkach życia.

10 czerwca, półkownik francuzki Saget, zabrawszy w Chambéry brygadę sabaudzką, oświadczył oficerom, iż mają wolny wybór, albo pozostać w służbie króla Wiktora Emmanuela, albo wejść, w stopniu jaki dziś zajmują, do wojska francuzkiego; cztery-pięć oficerów 1-o półku oświadczyło chęć pozostania w wojsku włoskiem, co do 2-o półku wiadomość jeszcze nie nadeszła. Podoficerowie i żołnierze, którzy 7 lat służby już ukończyli, wracają do domu, inni wezwani będą do rozmaitych półków francuzkich.

12 czerwca. Komandor San-Martino, poseł nadzwyczajny króla neapolitańskiego, opatrzone własnoręcznym jego listem do cesarza Napoleona, przybył przeszłej nocy do Paryża, a dziś rano udał się do Fontaineblau.

Wielka niepewność panuje co do twierdzy Castellamare. Wiadomo, że w ciągu układów o kapitulację, admirał Mundy uczynił przełożenie zajęcia przez wojsko angielskie rzeczonych twierdzy, co miało być równie tak pożytecznem dla jen. Lanza jak i dla Garibaldi, gdyż pierwszemu zapewniało spokojny odwrót, dla drugiego zaś miało mieć tę korzyść, że choćby kapitulacja nie była potwierdzona, twierdza zostając w ręku angielskim, nie mogła być być dla powstania szkodliwą. Jen. Lanza chwycił się przełożenia admirała Mundy, Garibaldi wręcz je odrzucił; wszakże sprowadzone oddziały żołnierzy angielskich miały już wejść do twierdzy, gdy uwiadomiony o tem dowódca eskadry francuzkiej zapowiedział, że i on spóźnie podobać liczbę żołnierzy do twierdzy, razem z Anglikami wprowadzi, na to oświadczenie admirał miał odstąpić swego zamiaru.

Senat zawotował dziś wyżej przytoczoną uchwałę co do przyłączenia Sabaudji i Nizy, wszakże z niejaką zmianą. Dnia jutrzejszego p. Baroche, prezes rady stanu wniesie ją na izbę ciała prawodawczego, podobnie jak rozmaite projekta do praw dotyczących się organizacji administracyjnej, skarbowej i wojskowej w nowych prowincjach. Dom cesarski czyni przygotowania do podróży Baden-badeńskiej; wyjazd nastąpi w piątek 16, powrót do Fontaineblau w niedzielę 18.

Sabaudja i Nizza utworzą 3 departamenta; Wyższej-Sabaudji, główny zarząd w Annecy, z podprefekturami Saint-Julien, Thonon i Bonneville; Niższej-Sabaudji z miastem głównem Chambéry i podprefekturami Albertville, Saint-Jean de Maurienne i Mouttier i Alp-nadmorskich z podprefekturami Nizza i Puget. Obwód Grasse dołączy się do departamentu Var, dla wezwienia do nowego departamentu. Biskupstwa sabaudzkie i nicańskie zostaną utrzymane. W Chambéry będzie sąd cesarski i dywizja wojskowa. Nizza zależęć będzie od sądu w Aix i od dywizji marsylskiej. Dotychczasowy sąd w Nizy będzie wydziałem sądu w Aix, ale nie zostanie wyniesionym.

Utrzymują, że w skutek nowych starań ks. muncjusza Sacconi pożyczka papieżka ma być dozwolona we Francji.

Izba prawodawcza wniosła niektóre zmiany w projekcie do prawa względem użycia pozostałości z summy 540 milionów, zawotowanych na przeszłoroczną wojnę. Izba żąda zmniejszyć o 1,600,000 fr. budżet ministra stanu. Summa ta przeznaczona była na zachęty artystów, na prenumeratę dzieł pomnikowych, i na połączenie Lawru. Podobnegoż zmniejszenia o 300,000 domaga się w budżecie ministra oświecenia, z której to summy miały skorzystać zakłady astronomiczne, biblioteka cesarska, wydawnictwo nieogłoszonych jeszcze dokumentów, zakupienie paleontologicznego zbioru. Izba dodaje obie summy do 29 milionów, przeznaczonych

na roboty publiczne. Żałować by należało jeśli by rada stanu zgodziła się na te zmniejszenia; wydział robot publicznych nie wieleby na nich zyskał, nauki zaś i sztuki znacznieby ucierpiały.

Świeżo popełniona została niezwykle zbrodnia w Tuluzie, w izbie sądowej, podczas posiedzenia. O godzinie 2-giej, w chwili kiedy sędziowie wychodzili z izby, rozległ się wystrzał. W ręku starca przeszło 60-letniego rozerwało pistolet i jego szczęty rozleciały się po izbie, kula zaś uwięzła w sekanie nad drzwiami, przez które sędziowie, wychodzili; kurek poleciał w przeciwną stronę nad ławę obrońców prawnych. Przestępca chciał uciec, lecz zatrzymany, stanowiący był natychmiast, stosownie do prawa, przed sądem, który wrócił i zasiadłszy za stołem przystąpił do badania winowajcy. Zapytany o powód zbrodni, odpowiedział, że ponieważ sąd wyrokiem swoim obciążył dziedzictwo spadłe nań po ojcu, z sumą przeszło 8000 fr. i przyprowadził go przez to do nędzy, nie mu nie pozostawało jak zemścić się za tę niesprawiedliwość; bo trykrotne listy jego do cesarza zostały bez skutku. Prosił w pierwszym, aby sąd nie gwałcił prawa, w drugim o przeniesienie sprawy do sądu kassacyjnego, lub o danie mu miejsca w założonym przez cesarza przytułku dla nieszczęśliwych, w trzecim nakoniec uwiadomił, że jeśli w ciągu miesiąca nie odbierze odpowiedzi, wówczas pozabija sędziów. Więcej 2-ch miesięcy upłynęło, odpowiedzi niema, a więc postanowił zamyślaną zemstę spełnić. Sąd, naznaczywszy mu obowiązkowego obrońcę, sprawę doraźnie rozszedł, skazując Kazimierza Guilhem, bo tak się nazywa, na całe życie do ciężkich robót.—Winowajca z obojętnością wysłuchał wyroku.

ANGLJA.

London, 11 czerwca. P. Bright na dzisiejszem posiedzeniu izby gmin składa prośbę miasta Gloucester o przyspieszenie przyjęcia bilu reformy, tudzież protestację tegoż miasta przeciw izbie lordów, z powodu odrzucenia bilu znoszącego opłatę od papieru.

Lord John Russel składa dalszy ciąg listów i papierów odnoszących się do wyprawy jen. Garibaldi; następnie, w zabranym głosie, wyraża: Spodziewam się, że czcigodny P. Mackinnon nie zechce nalegać o wzięcie pod rozbiór wniesionej przez siebie poprawy do bilu reformy. W ciągu ostatnich posiedzeń 250 członków izby oświadczyło się za odroczeniem bilu. W oczach ministrów opozycja tak liczna składa się, po największej części, z deputowanych irlandzkich i szkockich, którzy mniemali, że ponieważ popis ludności tych królestw, ma odbyć się dopiero w roku następnym i zastosowanie bilu w Szkocji i Irlandji nastąpiłoby ledwie po załatwieniu rzeczonych popisów, wotowanie więc jego na niniejszym parlamencie jest dla nich rzeczą więcej niż obojętną. Wprawdzie ciż jednakowie, zamiast obarczania bilu kilkudziesięcią poprawami, których rozbiór pochłonałby ogromnie wiele czasu, lepiej uczynili wprost zaprzeczając przystąpieniu do obrad nad rzeczonym prawem. Wobec takiej opozycji, gabinet w dniu 11 czerwca, ujrzał się w niemożności przeprowadzenia bilu w bieżącym roku; bo ileż należałoby stracić czasu na rozbiór 60 lub 70 popraw? Ministrowie byliby winni przed krajem, gdyby znając zupełną bezskuteczność tychże rozpraw, narażali izbę na poświęcenie choćby 5 posiedzeń, niemających doprowadzić do niczego. Wszelko przeto upoważnia ministrów do zaniechania dalszego przewodu bilu reformy i gotowi więc są wycofać go z izby. (głośnie oklaski na ławach opozycji). Są jeszcze inne powody zniechęcające ministrów pójść tą drogą. Ważne przedmioty zajmą całą uwagę izby. Według świeżych doniesień, rząd chiński odrzucił uczynione mu przełożenia, wojna stała się nieuchronną i izba więc będzie musiała obmyślić źródła do skutecznego jej popierania. Wkrótce też komitet śledczy złoży sprawozdanie w rzeczy obrony kraju i ten przedmiot zajmie nie mało czasu. Po ukończeniu prac izby, w przerwie między niniejszym a następnym parlamentem, bil reformy najtroskliwiej zostanie przez rząd zbadany, wszystkie zastrzeżenia, wszystkie czynione mu dotąd zarzuty będą uwzględnione, tak aby na następem posiedzeniu mógł być przedstawiony izbie, z pełną nadzieją przyjęcia. W tym składzie rzeczy, rozumiem, że czcigodny p. Mackinnon cofnie swoje wniesienie, ja zaś nie będę miał przeciw wymazaniu bilu reformy z dzisiejszego dziennego porządku.

Dziennik Times, z powodu cofnienia bilu mówi: wczoraj bil reformy 10-ty czy 15-ty tego imienia, wyzionął ostatnie tchnienie z ręki lorda Johna Russel. Od 3 czy 4 tygodni ogłaszaliśmy bulletyny o pogorszającym się stanie zdrowia bilu; powinny one były przygotować publiczność do tego wypadku. Lord John Russel, stosując się do dawnego hasła „król umarł niech żyje król!“ zaledwie doniósł izbie

o śmierci bilu, wnet zapowiedział, że na następnym parlamencie, inny odżyje pod wrozbami lepszego powodzenia. Temu to dziedzicowi winni będziemy ślubować naszą wierność, chociaż o ile słyszymy, nie zapowiada wysokich zalet. Sa położenia, w których poddać się należy swemu ludowi i tak jak kanclerz szachowski i zrezygnował się na przyjęcie półtora miliona przewyżki podatkowej, po uchyleniu bilu co do papieru, tak samo izba gmin, a nawet lordów, przyjmie bez szemrania stracone dwa miesiące czasu daremnych rozpraw o bilu reformy. Budżet, bil o bankructwie i tyle innych praw powinny wystarczyć do nasycenia większego łaknienia zajęcia się sprawami państwa. Szczęściem mamy tyle przedmiotów, nad którymi rozprawiać przyjdzie. Oto wojna chińska, która nie wiemy ile pieniędzy pochłonie i jak długo potrwa, oto obrona kraju, w której trudno przewidzieć ile milionów fun. st. wyrzucić potrzeba na okopy; będzie czem zabawić się aż do sierpnia.

Proklamacja rządu, zakazująca w kraju angielskim zaciągów do wojska papieżkiego nie ostudziła zapału Irlandczyków. Wielki meeting odbył się niedawno w Limeriku, pod kierunkiem biskupa Ryan. Odczytano na nim list Piusa IX, wzywający pomocy katolików irlandzkich. Nazajutrz 200 ochotników wyprawiło się do Rzymu, a za dni kilka 1500 pójdzie w ich ślady. Tego rodzaju wychodztwo wywołało zatargi między ludnością obojga wyznań i wzniesiło obawę rozruchów. Ciekawy wypadek zaszedł w Drogheda. Największa część policyjnych pachołków, obowiązanych przeszkadzać oddalaniu się z kraju ochotników i sama z nimi popłynęła do Rzymu. W Thurles, z powodu zaciągów, zapaliła się bitwa w której przeciwnicy, wzajemnie na siebie ciskali kamieniami. Rząd będzie zmuszony położyć temu koniec.

Dnia 9 czerwca, na tajnej radzie, pod przewodnictwem królowej, lord Loghy, świeżo wyniesiony na biskupią stolicę w Rochester, zasiadł miejsce w radzie tajnej i wykonał zwykłą przysięgę. Na tejże radzie królowa nadała sankcję odezwie do narodu, zachęcającą do pobożności i cnoty.

AUSTRIA.

Wiedeń. Rząd austrijski kołatając do wszystkich drzwi o przymierze, w niedostatku innego, chciałby się zawrzeć z Turkami, dla tego dzienniki wiedeńskie ciągle powtarzają, że Austria jest nadzwyczaj kochaną w Konstantynopolu; przywodzą nawet list z tej stolicy, podług którego Riza-pasza miał przekonać swoich towarzyszy w dywanie, że w obecnem przesileniu Turcja nie może liczyć na Anglię, ale wszystkie nadzieje swoje powinna oprzeć na Austrii. Porta więc, nie zaniedbując zupełnie Anglii, w najpoufniejsze stosunki wejdzie z cesarzem Franciszkiem-Józefem. Na nieszczęście (podobniuteńka w tem do Austrii) nie może wybrać ze swoich pieniężnych kłopotów.

D. 6 czerwca rada państwa odbyła trzecie posiedzenie, na którym arcyksiąże prezes uwiadomił, że cesarz zgodził się, na ten jeden raz, zmienić ustawę i poruczyć rozbiór budżetu komitetowi złożonemu z 21 członków; głosujących było 55. Z Polaków, zasiadających w radzie, wybrano do tego komitetu p. Kraińskiego.

Wiadomość o zieżdzie w Baden-Baden cesarza Napoleona z księżciem rejentem pruskim, oraz spodziewana tamże bytność wielu drugorzędnych panujących niemieckich, przeraziła niesłychaną trwogą rząd wiedeński. Dzienniki gubią się w domysłach co ma znaczyć tak potworna, podług nich, spóźnieć zjazdu. Austria przywykła, we wszystkich stosunkach zewnętrznych, opiekować się jak małoletnimi, członkami związku niemieckiego, widzi jeszcze jedno ze swych przywłaszczeń wymykające się jej z rąk; ale rzeczywisty powód i tego gniewu i tych obaw w tem mianowicie leży, że szczerze porozumienie się między Francją i Prusami rozbija do szczeru nadzieję Austrii użycia sił niemieckich na podźwignienie się z upadku; bo Austria nigdy nie przestawała wierzyć, że obrótami wykrętną polityki swojej, dojdzie nakoniec do tego, iż przy pomocy Niemców i Lombardja odzyszcze i Węgrów uszkodzi i łańcuch krępujący ludność słowiańską jeszcze ściślej i na zawsze zanituje.

D. 8 czerwca. Dzisiejsze posiedzenie rady państwa było nadzwyczaj zajmujące. Arcyksiąże prezes wniósł projekt do prawa kadastru i zapytał zgromadzenie czy zezwala na odesłanie go komisji. Zgodzono się na to jednomyślnie; lecz hr. Barkoczy żwawo powstał przeciw użyteczności jednostajnego kadastru na wszystkie kraje cesarstwa. Żąda, aby ten przedmiot poruczono zbadać reprezentacjom narodowym, szczególnież nastaje na wykazanie szkód jakie kadaster przyniosłby w Węgrzech. Hr. Barkoczy mówił długo i z wielką goryczą. Hr. Nadasdy minister sprawiedliwości, usiłuje bronić zarząd królestwa węgierskiego od zarzutów mówcy. Baron Salwotti przemawia

wia w tymże duchu co hr. Barkoczy i żywo oskarża zarząd. Baron Lichtenfels, broniąc projektu prawa, utrzymuje że jest oparty na istotnych i niezmiennych zasadach kodeksu cywilnego, który powinien być jednostajnym na całą monarchję. Hr. Hartig usprawiedliwia rząd z zarzutu zbyt wyłącznego używania niemieckiego języka i oświadcza się za potrzebę utrzymania jedności państwa. Wice-przewodniczący Szoegeny i hr. Szeesen odzywają się zgodnie a hr. Clam Martinitz dziwi się, że z powodu prawa w przedmiocie materialnym, rozprawy zabiłaby się na pole zasad dotykających jedności państwa. Hr. Apponyi przemawia pojednawczo. Arcy-książę prezes rozpoczyna wybór członków komisji, między którymi z Polaków wybrany członek rady Polanski. — Posiedzenie trwało 4 godziny.

D. 8 czerwca. Piszą z Pesztu, że prezydent ministrów hr. Rechberg, pragnąc aby sprawozdania o czynnościach rady państwa, w dzienniku urzędowym, były zręcznie redagowane, użył do tego p. Gagera, rodem Prusaka, dotychczasowego urzędnika swojego gabinetu. Wiednieccy, którzy Gagera wymawiają gackern t. j. gęgać, w naiwnej złośliwości zapytują czy teraz biuro redakcyjne urzędowego dziennika zamieniło się na gęś, która geganiem swoim zbawi Kapitoljum.

Wiadomo, że po zurichskim pokoju, przywrócono stosunki kraju weneckiego z innymi państwami; wyjęto tylko od nich środkowe Włochy. Na domaganie się rządu piemonckiego, rozczony zakaz cofnięto i odtąd mieszkańcy nowych prowincji króla Wiktora Emanuela, mogą udawać się do państw austriackich, za pasportami sardyńskimi wizowanymi przez poselstwo pruskie. Podobnie cofnięto rozporządzenie względem okręgów tokańskich. Papiery ich mają wagę; jedno tylko zastrzeżono, aby dopóki stoją w portach austriackich nie wywieszały flagi sardyńskich.

PRUSY.

Berlin, 6 czerwca. Mówią o nowym okólniku rządu francuzkiego do agentów dyplomatycznych, umocowanych przy dworach niemieckich w duchu noty, umieszczonej w Monitorze. P. Thouvenel przywodzi szereg faktów na poparcie zaręczenia najlepszych chęci ze strony Francji dla Niemiec, oraz iż myśl przywłaszczenia sobie choćby najmniejszej części ziemi niemieckiej jest zupełnie obcą zamiarom cesarza.

Dziennik Vossa utrzymuje, że Prusy powinny pragnąć istnienia Włoch jednolitych, królestwa włoskiego, obejmującego cały półwysep, nie tylko z tego powodu, iż Prusy winny sprzyjać wszystkim dążeniom narodowym, ale nawet w widokach własnego dobra. Prusy obowiązane głośno wyznawać zasadę nieinterwencji; niech świat widzi, że Prusy nie wezmą żadnego udziału w przywróceniu prawowitych książąt, którzy prawowicie zgubili Włochy i chełibieli, przy obecnej pomocy, i nadal rządzić tym samym trybem.

W Niemczech obudziła się szczególna ochota do publicznych objawów; rozniecone przez dzienniki trwogi o całość niemieckiej ojczyzny spotęgowały, pod tym względem, drażliwość Niemców; korzystając przeto z najdrobniejszych okoliczności, czują obowiązkiem wynurzenia gotowości ponieść życie i majątek na obronę ojczyzny. Na początku bieżącego miesiąca przybył do Bonn świeżo mianowany główny naczelnik kopalni doktor Dechen; wielbiciele jego uczcili to przybycie wystawnym obiadem. Rzecz prosta, iż spełniano liczne prezdyrowia, a każde wywołało mowę. Owoż doktor Jahn przemówił następująco: Czytaliśmy w jednym z dzienników francuzkich, że Francja nie chce wojny z Niemcami, ale że kraje nadreńskie wcieli do cesarstwa drogą powszechnego głosowania. Niechcemy wojny z Francją, ale też i nie boimy się wojny, gardzimy przechwałkami; i w każdym razie dowiedzimy, że kraje nadreńskie są niemieckimi i pragną niemi zostać. Gdyby przyszło do głosowania, wszyscy jak jeden człowiek, okaza się wiernymi narodowi, ale owo twierdzenie przyszło z Francji, musieliśmy zaś słyszeć nierównie ohydniejsze rzeczy u nas; w obec sprawiedliwych wymagań Niemiec, jeden z ministrów niemieckich ośmielił się odezwać z zamiarem przemierza z cudzoziemcami. Niemcy potępiły go jednomyślnie; w powszechnym okrzyku pogardy znaleźliśmy słuszną zadowolenie; taki głos nie przyszedł z lewego brzegu Renu! Tak jest, my Niemcy lewego brzegu, a szczególnie mieszkańcy miasta, w którym stanie wkrótce posag Niemca nad Niemcami, nieodwołalnego Arndta, my co biesiadujemy dziś na cześć meża, w którym oprócz innych wielkich zalet, wielbimy nade wszystko serce szczerze niemieckie, mamy obowiązek zawołać jednomyślnie, co czujemy i czego pragniemy: Niemiec całych, jednych i wolnych.

W innym miejscu, we Fryburgu, w wielkim księstwie badenskiem, odbył się ogromny zjazd N. 45.

śpiewaków, z różnych części Niemiec i Szwajcarii, a nawet z Francji, zbiegło się więcej 1,000 zwolenników niemieckiego śpiewu. Zdarzyło się, że minister badenski Lamey, główny sprawca odrzucenia konkordatu, przybył natenas do Fryburga. Wnet uczył i przezdrowia. P. Lamey w podziękowaniu swojemu wyraził, iż wie, że nie swojej osobie, ale uczuciom, które wyznaje winien ten zaszczyt; wnosi więc zdrowie ojczyzny; natychmiast powstał głośny okrzyk wezwano p. Jakóba Venedey, aby uczcił te ostatnie wyrazy mową: „Przezdrowie, które komitet wnieść mi porucił, powinno tu i wszędzie być najpierwszem; bo ściera się do najwznioślejszego, najdroższego skarbu każdego narodu, do ojczyzny. Dziś wolno głośno wymówić to słowo; ale był czas, kiedy poezja, kiedy śpiew niemiecki był jedyną tajemną, świętą arką patryotycznych dumań, a te śpiewy tajemne były występkiem, za który pokutowaliśmy po więzieniach i na wygnaniu; dziś, Bogu niech będą dzięki, jest inaczej; jest to postęp wielki, pełen nadziei i obudzający zaufanie; dziś mąż pierwszy, w radzie swojego monarchy, wnosi to święte słowo na mównicę, dziś powiewają na domach naszych złoto-czerwono-czarne chorągwie; dziś wznoszą się modły za ojczyznę po naszych kościołach. Zaiste jest to świetna zdobycz czasu; ale w rzeczywistości, dotąd mówimy tylko, śpiewamy i modlimy się za wielką ojczyznę. Są to tylko słowa; ale napisano: słowo stało się ciałem. Niech więc ziści się to życzenie, które wynurzałyśmy, o którym śpiewaliśmy od tak dawna: jedna wielka ojczyzna niemiecka! niech słowo stanie się ciałem! niech śpiew przejdzie w czyn!”

Mąż, który mówił przedemną jest ministrem jednego z państw niemieckich, i dla tego zapamiętamy jego słowa. Jakakolwiek jest wielka, lub szczupła poruczona mu władza, słowo jego ziści się, dla wielkich pięknych, wspaniałych Niemiec, dla Niemiec, których treścią jest cywilizacja, ludzkość, godność i uszanowanie człowieka. Cośmy tak długo śpiewali, ziści się w obec wroga, jeśli zagrozi naszym granicom. Wewnątrz naszego politycznego żywota, jedno Niemiec powinna stać się istotą żyjącą. W tej otusze, męzowie niemieccy wołamy do was, z tego miejsca i zewsząd: niech żyje jedno Niemiec! niech żyje i jeszcze niech żyje!”

Piszą z Poznania do *Gazety Augsburgskiej*, że z powodu zanieśionej na sejmie skargi przez posła Niegolewskiego, przeciw policji poznańskiej i wielu wyższym urzędnikom o zamiar wywołania śledztwa na odkrycie krajowego spisku politycznego, rząd nakazał jenerałnemu prokuratorowi zająć się najściślejszym wybadaniem tej okoliczności.

DANJA.

Sejm związkowy franfurtski postanowieniem swoim z d. 8 marca b. roku, uchwalił wstrzymać środki przynaglaające Danję, pod warunkiem, iż zobowiązania się 1841 i 1852 roku, będą przez to państwo, co do księstw, ściśle spełnione. Najgłówniejszym z tych zobowiązań było, iż żadne prawo, odnoszące się do rzeczonych księstw, a mianowicie prawa podatkowe, nie będą miały w księstwach mocy, tylko po zawotowaniu ich przez miejscowe stany. Owoż mimo tak uroczyste przyrzeczenie, sejm duński w Kopenhadze, uchwalił budżet na lata 1860 i 61. Wykazano w nim dochody wynoszą 12,280,185 tal., rozchody przewyższają tę ilość o 4,400,000 tal. Rzeczony niedobór rozdzielono na różne prowincje państwa; księstwo holztyńskie powinno opłacić na jego umorzenie 908,880 talarów. Rzecz widoczna, iż sejm duński, w którym księstwa holztyńskie i lauenburskie nie są reprezentowane, wotował podatki wybrać się z tychże księstw mające, co jest wbrew przeciwnie tak sprawiedliwości, jako też wyraźnym zobowiązaniem się względem związku niemieckiego, przyjętym przez rząd duński. Owoż sejm związkowy niemiecki obwarunkował wstrzymanie kroków przeciw Danji wypełnieniem danych obietnic zachowania się względem księstw w granicach prawności. Rząd duński jawnie i bezpośrednio postąpił przeciw tym warunkom. Czekając więc należy jakie środki przedsięwziąć sejm związkowy do zmuszenia Danji, aby wykonała postanowienie 8 marca.

ZIEMIE SŁOWIAŃSKIE.

Bośnia. Sarajewo. W nieszczęśliwym kraju naszym, głód ze wszystkimi swemi następstwami, srożyć się nie przestaje. Wiedniacy gromadnie przenoszą się do Austrii. Dotąd głównie z północno-wschodniej części Bosnii; a mianowicie z Pasawiny to wychodźstwo miało miejsce. Teraz rozciągnęło się i na Krainę, nazywaną turecką Kroacją (północno-zachodnia Bosnja). Austriacy, z początku, wydawali dla dorosłych wychodźców po siedm, dla dzieci po cztery krajczary, (mało co więcej od grosza), na dobę, przenoszą ich natychmiast w głąb kraju, gdzie wyznaczyszy osady, biorą na piśmie

zobowiązania, że nie powrócą w rodzinne strony. W ostatnich czasach wyniosło się z kraju do Austrii najmniej do 6000 ludzi; w ogóle zaś, według najumiarkowańszej rachuby, Bośnia, od lutego b. roku, straciła do 25000 chrześcijańskich mieszkańców, nie licząc niewiast i dzieci. Rząd turecki, w tej straszliwej klęsce, albo nie nie robi, albo to tylko, co zwiększa jeszcze nieszczęścia chrześcijan. Nie można oskarżać terazniejszego jenerał-gubernatora, Osmana-paszę o złe zamiary; jest to człowiek dobry, potomek dawnego arystokratycznego bosnijskiego rodu, mówiący po serbsku jak własnym językiem, nie raz okazywał społeczenie dla ludu, nad którym poruczone mu władzę; niech mu Bóg za to płaci. — Oddawna przywykliśmy widzieć naczelnikami kraju ludzi, nie mających z nim nie wspólnego, ale obok innych zalet, Osman-pasza jest człowiekiem słabym i równie pozbawionym władzy, jak wszyscy wyżsi urzędnicy w Turcji; cała władza znajduje się w ręku medżlisów (rad miejscowych), oraz osób otaczających paszę; w rządzie ostatnich kjaaja (główny sekretarz) wywiera szczególnie ważny wpływ. Osman-Pasza jest przekonany, że niepodobna lepiej rządzić Bośnią jak on nią rządził, ale ani jeden z jego rozkazów, zmierzających do ulżenia niedoli chrześcijan, nie był spełniony. Tak np. zalecił aby bogaci agowie (właściciele ziemscy), otworzyli swoje śpiżnice dla wyżywienia umierającego z głodu ludu. Obywatele nie usłuchali, chociaż znajdują się między nimi niektórzy, jak np. Ali-Beg Dżinicz, który mógłby własnymi zbożowymi zapasami wyżywić kilka tysięcy ludzi. Rozkazano, podobnie agom dawać wieśniakom zboże na zasiew, z warunkiem odebrania tej zapomogi po żniwach, ale agowie korzystając z podskoczenia ceny, woleli sprzedać swoje zboże, jak można najdrożej. Skutkiem tego poczęły tu kraść pieniądze z dziurkami, które dotąd, nanizane na sznurki, służyły za naszyjniki dla niewiast i dziewcząt; rzeczony naszyjniki, przekazywane przez babki i prababki, składały ostatni majątek tutejszych biednych wieśniaków; dziś zmuszeni zostali pozostać z tą domową puścizną, już to dla opłaty wszelkiego rodzaju podatków, już to dla kupna nasienia. Sultan rozkazał rozdać między najuboższych mieszkańców Bośni 100,000 piastów (5000 r.) Osman-pasza dodał własnych pieniędzy do tej sumy 20000 piastów, ofiarą nie nadto szczodroliwa; ale to najgorzej, że z tych pieniędzy ani jeden grosz nie dostał się żadnemu chrześcijaninowi; a przytem i tego powiedzieć nie można, aby w Konstantynopolu bardzo troszczone się o dolę Bośniaków. Osman-pasza trzykrotnie posyłał do stolicy próbkę kory, z której chrześcijanie bosnijscy wypiekali chleb i żywił się nim całą przeszłą zimę. Port nie nie odpowiadała na te przekonywające dowody niedzy, ale ani o jeden piast nie zmniejszyła podatków, które miały być wybrane, w b. roku, z tutejszych chrześcijan. Okrucieństwa władz miejscowych nad nieszczęśliwym ludem chrześcijańskim idą zwykłą koleją. Rajmakan-pasza kazał wtrącić bez żadnej winy, około 300 chrześcijan do więzienia, w Banialuce; więcej niż połowa z nich wymarło, tak z głodu, jako też z niegodziwego obchodzenia się. Z Heregowiny nie nowego nie nadeszło, wyjąwszy, że 24 kwietnia, wieczorem prezes wojennego sądu, jenerał brygady Mahmud pasza, wystąpił niespodziewanie z bataljonem wojska z Mostara w Niewiesinie i Hacko. Co tem bardziej zdziwiło wszystkich, iż w tych miejscach najgłębsza panowała spokojność. Lękamy się o los niewiast i hakich chrześcijan. Ale Turcy teraz zwykli to w tem, to w owem miejscu niby odkrywać urojone śpiski i śpieszą siłą zbrojną nękać niewinnych mieszkańców.

30 kwietnia (S. P. W.)

DEPESZE TELEGRAFICZNE.

Marsylja, 9 czerwca. Piszą z Rzymu z d. 5, że nowy kupy zagrażają granicom i że jenerał Lamoriciere wysłał wojsko na miejsce zagrożone. Urzędowe obwieszczenie przedłuża czas do zapisywania się na nową pożyczkę do 15 lipca.

Kardynałowie po naradzeniu się między sobą, zapisali się na 30,000 skudów, ale położenie polityczne kraju z każdym dniem uszczupla dochody. Święto-Pietrze przyniosło tylko pół miliona skudów. Wiele rodzin przybywa tu z Neapolu. Dnia 4 dywizja francuzka obchodziła rocznicę zwycięstwa pod Magenta; zebrane pospólstwo klaskało na placu Colonna.

Turyń, sobota 9 czerwca. Jenerał Letizia powrócił do Palermo i podpisał kapitulację z Garibaldim. Wojska Neapolitańskie wsiadły na okręta z bronią i ciężarami; do odplynienia obozować będą na górze Pellegrino. Twierdza Castellamare oddana została w zakład admirałowi angielskiemu, aż dopóki wyjście wojsk nie będzie uskutecznione.

Bern, niedziela 10 czerwca. Przegląd Genewski donosi, że ostateczne objęcie Sabau-

dji przez Francję spełni się w przyszły czwartek 14 czerwca. Wojska wejdą do Annecy, do St. Julien, a nawet do Bonneville i Thonon.

Paryż, sobota 9 czerwca. Zapewniają, że druga dywizja floty Tulońskiej popłynęła do Sycylii. Dziennik la Patrie donosi, że Anglicy zajęli twierdzę Castellamare i że oczyszczenie Palermo rozpoczęło się we czwartek 7 czerwca.

Paryż, poniedziałek 11 czerwca. Monitor umieścił depeszę nadesłaną z Neapolu z dnia 10, która oznajmuje, że opuszczenie Palermo przez wojska neapolitańskie miało ukończyć się nazajutrz. Wojska, które broniły Palermo wracają. Udała się do Castellamare (w Neapolitańskim) i Gaety. Wojska neapolitańskie pozostające w Sycylii będą skoncentrowane w Mesynie w Syrakuzie u Agosta.

Turyń, niedziela 10 czerwca. Senat zawotował potwierdzenie traktatu 24 marca, ustępstwa Sabaudji i Nizy 92 głosami przeciw 10.

Londyn, poniedziałek 11 czerwca. Na posiedzeniu izby gmin dziś w poniedziałek, lord John Russel oznajmił, iż cofa bil reformy i wezwał p. Mackinnon, aby również cofnął swą poprawę.

Paryż, wtorek 12 czerwca. Monitor Powszechny ogłasza dzisiaj traktat 24 marca między Francją i Sardynją o ustępstwo Sabaudji i Nizy. Poprzedza dekret promulgacji raport p. Thouvenel.

Rzym, sobota 9 czerwca. Półkownik jazdy papieskiej Fuggers uwięziony został w Ankonie.

Neapol, sobota 9 czerwca. Zapowiadają prędkie ogłoszenie konstytucji ułożonej na wzór francuzki.

Marsylja 12 czerwca. Donoszą z Rzymu pod dnim 9 go czerwca, że P. de Martino minister neapolitański, przed wyjazdem do Paryża miał konferencję z reprezentantami francuzkim i Rossyjskim.

Neapol 10 czerwca. Hrabia Aquila, stryj królewski mocno nalega o przyjęcie polityki Włoskiej i liberalnych instytucji. Spodziewają się, że te rady będą skuteczne.

Londyn 12 czerwca. Królowa odbędzie przegląd, 23 d. w Hyde-Park trzech korpusów ochotników Londynu i jego okolicy. Korpusy ochotników z hrabstw, będą mogły na żądanie, być przypuszczone do tego przeglądu.

Wiedeń 11 czerwca. Rada państwa nie będzie zbierać się na posiedzenia ogólne przez dwa tygodnie. Ta przerwa poświęconą zostanie na obrady komisji. Budżet poborów podatków pośrednich i bezpośrednich został już złożony.

Bukarest 9 czerwca. Oto jest skład nowego ministerstwa: P. Mikołaj Golestro minister wojny i prezes rady, Dymitr Bratiano spraw wewnętrznych. Boeresko, sprawiedliwości; Jan Bratiano skarbu, Jan Philipisko, spraw zagranicznych, Konstanty Roseti, wyznań, Vladoiano, kontroli.

Turyń 10 czerwca wieczorem. Donoszą co następuje z Palermo 8 czerwca: Wojska i artylerja zamkowa wsiadają na okręta. Zniszczenia sprawione przez bombardowanie są ogromne. Pałac skarbu jest zburzony. Wielkie nieszczęścia miały miejsce. Znajdują trupy niewiast i dzieci na węgiel spalony. Katane wojska neapolitańskie przed opuszczeniem, zrabowały. Zaprzeczają wiadomości o zajęciu twierdzy Castellamare przez Anglików. Wiadomość ta udzielona była przez konsula sardyńskiego margrabiemu d'Asti dowódcy eskadry piemonteskiej.

Turyń 11 czerwca. Wiadomość udzielona przez różne dzienniki, że p. de la Farina odplynął do Palermo, z urzędowym poruczeniem rządu sardyńskiego, jest zupełnie bezzasadna.

Neapol 12 czerwca. Dwa okręta parowe z ochotnikami i potrzebami wojennymi zostały schwytane przez okręta neapolitańskie. W Neapolu spokojność trwa ciągle.

Londyn 12 czerwca. Lord Palmerston odpowiadając p. Sheridan, że Austria odmówiła wdania się na rzecz króla neapolitańskiego, oświadczył iż ma powody do sądenia, że Francja podobnie postąpi. Dodał, że oczekują w Paryżu i w Londynie posła neapolitańskiego. Anglja wynurzy swoje oburzenie za bombardowanie Palermo; lecz lord Palmerston wątpi, aby przełożenia Anglii miały jakikolwiek skutek. Listy królewskie pochwalają oficerów, którzy bombardowali Palermo. Lord Palmerston rozumie, że tymczasowe zajęcie twierdzy podczas wystąpienia wojsk neapolitańskich z Palermo, nie miało miejsca.

Marsylja, 13 czerwca. Według wiadomości z Konstantynopola z d. 6 czerwca, wielki wezyr Kebryli-Pasza wziął z sobą 50 urzędników dla dopomagania mu w śledztwie. Twierdzą, że komisja Turecka będzie wysłana do Azji dla przeprowadzenia podobnego śledztwa, jakie odbywa wielki wezyr.

Madryd, 12 czerwca wieczorem. Poprą-

wa progressistów w adresie odrzucona została większością 219 głosów przeciwko 20. Główniejsi redaktorowie dziennika la Esperanza, odstępują go, dla przejścia do innego dziennika absolutystowskiego sprzyjającego Izabelli II-jej.

Londyn, środa 13 czerwca wieczorem. P. Martino ma przyrzec w imieniu króla neapolitańskiego liberalną konstytucję dla Sycylii i Neapolu, a nadto dla Sycylii podobne położenie jakiego używa w księstwo luksemburskie. Depesza hr. Cavour przesłana do sprawującego interessa sardyńskie w Paryżu, dla doręczenia p. Thouvenel, żąda nieinterwencji Francuzkiej w Sycylii, ponieważ Francja przyjęła zasadę nie interwencji wyrażoną w depeszy lorda John-Russell.

Berlin, czwartek 14 czerwca. Król Bawarski, w ks. Badeński, w ks. sasko-wejmar-ski znajdują się już w Baden; król Saski, król hannowerski i ks. Coburg-Gotha przybędą tamże jutro w piątek. Oczekiwani są król wirttembergski i w ks. Hessko-darmsztacki. Cesarz Napoleon przyjedzie jutro w piątek o godzinie 5-tej wieczorem przez Strasburg i odbędzie dalszą podróż do Baden w najściślejszym incognito.

Paryż, piątek 15 czerwca. Monitor donosi dziś z rana, że cesarz z powodu przyłączenia Sabaudji i Nizy do Francji odbył przegląd wojska w Paryżu; znajdowały się na nim: cesarzowa Eugenia J. C. W. W. księżna Marja Leuchtenbergiska z dwoma synami. Wieczorem miasto było oświecone. Dziennik urzędowy ogłasza dekret Cesarski nadający p. Thouvenel wielką wstęgę legji honorowej na znak wysokiego zadowolenia z usług p. ministra spraw zagranicznych.

Messyna, poniedziałek 11 czerwca. Czytnia tu przygotowania na przyjęcie wojska. W mieście panuje grobowe milczenie.

Neapol, wtorek 12 czerwca. Spokojność stolicy zabezpieczona jest przez surowe środki przewidziane przez policję.

Wiedeń, piątek 16 czerwca wieczorem. Dzisiejsza wieczorna Austriacka gazeta donosi, że minister pełnomocniczy Pruski udzielił hr. Rechberg urzędową wiadomość o mającem mieć miejsce w Baden, że doręczył o powołach i celu tego widzenia się objaśnienia, które nie dozwalały miejsca żadnej obawie dla rządu Austriackiego.

Baden, piątek 16 czerwca wieczorem. Królowie saski, hanowerski i wirttembergski przybyli tu o godzinie 3-ciej; następnie odwiedzali siebie nawzajem. Rozmowy między panującymi doprowadziły do szczęśliwego porozumienia się w przedmiocie wszystkich pytań ściągających się do stosunków Niemiec z zagranicą. Cesarz Napoleon przybył o godzinie 7-jej wieczorem w stroju cywilnym. Francuzi powitali go okrzykiem Niech żyje Cesarz!

Genua, piątek 15 czerwca. Nadeszły tu z Neapolu wiadomości z dnia 12 donoszące, że rząd Neapolitański organizuje demonstracje wojskowe w duchu konstytucyjnym. Wiadomości z Messyny dochodzące do d. 10 czerwca donoszą, że w tym mieście tajny komitet korespondujący z Garibaldim drukuje biletyni. Mówią też o dezercji oficerów. Powstanie, które miało wybuchnąć w Kalabrii, nie sprawdza się. Wojska królewskie miały opuścić Ratanę.

Turyń, 12 czerwca. Dzisiejsze wiadomości z Mediolanu donoszą, że marszałek le Vaillant wyjechał z tego miasta o godzinie 9 z rana. Mediolanska municypalność przeprowadza go. Wojsko i gwardja narodowa rozstawione były w rząd po obu stronach ulic, przez które marszałek przejeżdżał. Przyjmowano go zewsząd z zapałem i oklaskami.

Turyń, 13 czerwca. Marszałek Vaillant oczekiwany jest w Turynie; przybędzie dla pożegnania króla. Wiadomości z Palermo 11-go wieczorem donoszą, że występywanie wojsk odbywało się, i że miasto było jeszcze zabarykadowane.

Berlin, 14 czerwca. Ks. rejent wyjechał wczoraj wieczorem o godzinie 7-jej do Baden-Baden. Towarzyszą jego Kr. W. marszałek dworu i oficerowie jego wojskowego domu. Król hanowerski przybył wczoraj rano i miał kilkugodzinną rozmowę z ks. rejentem. Jego kr. m. wieczorem wrócił do Hannoveru. Izba deputowanych nassauska, na wniesienie swojej kommisji, przyjęła deklarację: iż sejm związkowy przekroczył swoją władzę w sprawie konstytucji hesskiej i wezwala rząd ku dołożeniu wszelkich usiłowań, aby gwarancji związkowej odmówić nowej konstytucji. Konstytucja zaś 1831, aby została przywrócona.

Wiedeń, 13 czerwca. Gazeta Wiedeńska ogłasza postanowienie cesarskie nadające kongregacji Lombardzko-Weneckiej głos stanowczy, zamiast doradczego; jaki dotąd posiadała. Wyjęte są z pod jej rozbiór sprawy administracyjne ściągające się do prasy politycznych; głosowanie budżetu i roztrząsanie rachunków podskarbstwa prowincjonalnego. Kom-

missja długu publicznego złożyła cesarzowi swój zupełny raport o długu całej monarchji. Oczekują wydrukowania tego raportu.

Konstantynopol, 6 czerwca. Sir H. Bulwer w dobitnych wyrazach przekładał konieczność poskromienia nadużyć, oświadczając, że pod tym tylko warunkiem Anglja wspierać Turcję będzie. Sułtan wysłuchał go uprzejmie i posłał mu swój portret.

PRZEGŁĄD WSZECHSTRONNY.

CHARAKTERYSTYKA BERANGERA.

Napisana z powodu ubliżających ludowemu Pocię artyku-
łów p. p. Renan, Pelletan i Jouvin.
przez panią GEORGE SAND.

Gargilesse, 8 maja 1860.

Przyznano prawo wyrokowania pisarzom, którzy ze stanowiska krytyki i historii społecznej, surowo osądzili życie i charakter Berangera; mniemam, że publiczność zechce również dać prawo objawienia się przekonaniu innemu, i pozwoli mi—nie, bronić poety przeciw komubadz, bo to wydaje mi się rzeczą zbyt—ale wypowiedzieć po prostu moje zdanie.

Usunę z niego wszelkie polityczne względy, jako zupełnie obce memu przedmiotowi. Żyjąc z dala od wszelkiej rzeczywistości, wyznając, iż nie dobrze zrozumiałam co sobie obie strony powiedziały; nie mam prawa wyrokować w tej smutnej polemice—pozwolę mi przeto czytelnicy wcale się nią nie zajmować.

Muszę także wyznać, że jeszcze nie czytałam Korrespondencji Berangera, która dała hasło do rozpoczęcia przeciw niemu wojny—dla tego tém wolniejszą się czuję, kiedy mam o nim mówić i odszukiwać go we wspomnieniach takim, jakim mi się ukazał. To bowiem, jakim był dla mnie osobiście w rozmaitych epokach, wcale na mój sąd nie wpływa. Beranger nie mi nie był winien. Odwiedzał mnie czasami z własnego natchnienia, zawsze uprzejmy i zajmujący.

Pilniem go słuchałam—wiele rozmyślałam nad jego charakterem, przeznaczeniem i nad każdym jego słowem. Tych słów drogiech nie spisywałam w karnecie, jak to czynią niektórzy Anglijcy podczas rozmowy, przed oczyma sławnej osoby którą oglądać przyszli; gdyby nawet pamiętać była mi dozwoliła zatrzymać wszystkie te słowa, nie przyszedłabym sobie prawa powtórzenia ich bez wyboru i pewnej oględności. Ale odebrałam z rozmów naszych wrażenie ogólne, którym się mogę z publicznością podzielić. W chwili obecnej, jestto nawet obowiązkiem sumienia.

Jak we wszystkich prawie wielkich indywidualnościach, było w Berangerze dwóch ludzi zrodzonych jeden z drugiego, ale częstokroć z sobą sprzecznych, a nawet z sobą walczących.

Był najprzód poeta mający silne i głębokie zasady, tkliwy, namiętny, wierzący w missja swoją gorąco, a wyszydający tylko złe. Tego ironja była oburzeniem świętym—a śmiech jego, krzykiem zemsty historyka i patrioty.

Drugi był człowiekiem powierzchownym, lekim, salonowym—bo chociaż Beranger żył ukryty, gustował w światowej wrzawie. Nie lubił tłumy—alem go nieraz widział w wybranych towarzystwach, po krótkim milczeniu zabierającego pierwsze miejsce w salonie, i każącego się słuchać z pewną nawet, naturalną z jego strony, zadrzaskością.

Drugi ten człowiek, pełen lśniącego dowcipu, był bardzo uszczypliwy—często nawet okrutny, ale powściągający się w porę, ilekroć uczuł, iż zranił słuchacza, szarpając nieobecną osobę.

Najlepszy to dowód, że szyderstwo u niego pochodziło z pustoty nie ze złości. Chciał, żeby się śmiano—i nie więcej; chciał także śmiać się sam, bo był bardzo wesoły—miał w sobie pewien nadmiar życia, który mu nie pozwalał pomyśleć zanim powiedział. Nadto, był urodzonym piewą, a skoro oddał duszę i wyszafował siły w wysokiej nucie słowiec, lub orlim podniebnym krzyku, czuł potrzebę zmienić świat i gwizdać jak kos, który także jest bardzo dobrym muzykantem, ale śpiewa tylko wieczorem około wiosek piosnkę szyderczą, z rodzaju vau-devillów nie poematów.

Beranger miał twarz chłopską—ale wejrzenie jego było ptasie: na przemiany to płocze, to potężne.

Zewnętrzny jego charakter raził lekkością, wydawał się trzpiotem z niewinną miną, ale jego dobroduszość spaczona kokieterją ducha, była w głębi prawdziwą. Dowodem, że oddawał się każdemu z dziecięcą ufnością—że był przez całe życie oszukiwany przez exploatających go ludzi—że był uszczęśliwiony kiedy bez goryczy i nie żartem, nazywano go w oczy le faux bonhomme. Za nie w świecie nie chciał uchodzić za prostaka; a przecież był bardzo naiwny w tém, że zdradzał nader łatwo tajemnicę swęj złości, ilekroć to mogło przyozdobić zachycając jego szczerbiotanie.

Lubił błyszczeć przed przyjaciółmi—chciał

im się zawsze podobać, i ażeby ich zachwycić szafował dowcipem na trzy zbytki. Nie trudno mu było dopiąć celu. Podbijał umysły najsurowsze—obracał kwiatami wielkie i szlachetne istoty, cierpiące męki na tej ziemi. Być może iż czasami dawał złe rady Lamenaismu, ale Lamenaism ich nie słuchał, a Beranger nie mniej go przeto kochał. Jeżeli porównamy złe, jakie mogły mu zrobić te rady, z balsamem jaki wesołość Berangera rozlała na życie Lamenaismu i dobru skutkiem, jaki nań łagodna filozofja pieśniarza wywarła—przyjaciele autora Słów wierzącego powinni błogosławić wpływ jaki nań Beranger wywarł.

Powiedzieliśmy, że filozofja Berangera była łagodna, to znaczy że żadnej filozoficznej teorii nie podniósł do ważności religji społecznej. Miał tylko instynkt filozoficzny—silne i dobre instynkta sprawiedliwości, pobożności i wolności. Serce jego było daleko lepsze niż język. W czynach nieskończenie więcej pobożał niż w słowach. Znam tylu ludzi, których wspierał protekcją i sakiewką, chociaż na nich wydawał niestworzone rzeczy. Ztąd jasne jest dla nas, iż poświęcenie i miłosierdzie górowało w nim nad wszelkie inne uczucia.

Co do wyśmiewności, którą zaprawiał wszystko, ta mogła tylko przerazić prostaczków; dla każdego bystrzejszego człowieka, Beranger nie był wcale straszny.

Jednak miano go za bardzo chytrego. Ja sama uderzona niekonsekwentnością zachodząca pomiędzy jego sądami a czynami, miałam go za takiego czas jakiś. Później, poznawszy go bliżej, osądziłam lepiej. Schwytałam ową łatwą i mieniącą stronę jego charakteru i przekonałam się, że to tylko powierzchowne męty wzburzonej duszy, dno zaś zawsze złote.

Beranger lubił żartować ze wszystkiego—mianowicie w listach poufnie do przyjaciół pisanych; o tém nieraz naocześnie się przekonałam. Z tego powodu, utrzymują słusznie, że w interesie jego charakteru, jego prywatna korespondencja niepowinna była być ogłoszoną całkowicie.

Powtarzam, że tego jeszcze osądzić nie mogłam—ale wiem, że chociażby te listy nie zostały ogłoszone, nie mniej przeto zostałyby pewność w umyśle tych wszystkich co go znali, że Beranger lubił afiszować wielki sceptycyzm, i tak się przyuczyl żartować z ludzi, że nawet najlepszym przyjaciołom nieraz się dostało.

Czy ich dla tego mniej kochał? Bynajmniej. Całość jego postępowania dowodzi rzadkiej w stosunkach wierności. A z tych tylko całości życia, wypada sądzić człowieka. W obec listów nieraz trzeba zawołać z Hamletem: „Słowa, słowa, słowa!“ Przysłowie mówi prawdę: Verba volant. Listy prywatne należą prawie zawsze do kategorii słów latających. Jedyne pisma, które zostają i dowodzą, są te, w których dusza artysty ulotniła się w natchnieniu z pomocą refleksji. Tam Beranger jest prawdziwie wielkim duchem, którym Francja szczycić się powinna po wszystkie czasy. Śpiewał ojczyznę, podniósł jej chorągiew jako protestacją w czasie, kiedy ksiądz stawczy się narzędnem politycznym, zdeptał myśl, wolność i godność Francji. Śpiewał lud—a policko-wał dworaków; płał nad jego nędzą, rozpalil i utrzymywał żywą, świętą iskrę honoru narodu, wydał potężny krzyk bólu i oburzenia—wykrzył podłych, i smagał ich aż do krwi... Tam jego dzieło, tam jego życie, tam jego chwala! Reszta jest niezem, albo fraszka.

Beranger miły, złośliwy, dowcipny, trochę udanej pokory, często gardzący tém czego nie rozumiał—człek powierzchowny, szyderca karzący ostro zbyt zadowolonych z siebie ludzi, nie był pięknym prawdziwym Berangerem, poetą Francji. Te jego powaby były tylko wadami zepsutego dziecka—te właśnie przywary, uznane za nadobne, w moich oczach go poniżają... Jednak mniemam, że ludzie powinni przebaczyć je temu, co postarzał pod ciężarem tak uciskającej i niebezpiecznej popularności.

Pomyślcie nie tylko o trudnościach tak odurzającego życia; o upojeniach sławy, która obiegła świat do koła, i nie żądajcie od pieśniarza co słyszał echa grobowe podające sobie jego śpiewy, ażeby był spokojnym, i zawsze nad sobą panował. Nie bez wielkiego wysilenia starzec ten mógł się oprzeć upojeniom próżności—tem bardziej, że natura jego była do zawrotów skłonna.

(Dokończenie nastąpi.)

PRZEGŁĄD PISM CZASOWYCH.

P. Hipolit Witowski we Lwowie napisał kilkatomowe dzieło p. t. „Szkołka powszednia“, obejmująca elementarny wykład wszystkich umiejętności, mających bliższy związek z życiem potocznym, z zastosowaniem do pojęcia mniej oświeconych klas społecznych. Tom pierwszy już wyszedł. Aby dzieło uczynić przystępnem dla najuboższej klasy, cena każdego tomu, około siedemnaście arkuszy wynoszącego, ma być ustanowioną na kilkanaście krajcarów. Całe dzieło zawarte będzie w dwóch książkach, z których każda rozpada się na 5 oddziałów, stanowiących zaokrągloną całość. W 1-m oddziale

autor wykazuje między innymi potrzebę nauki i oświaty, znaczenie pracy, zmysłów i prac umysłowych (duchowych); następnie wyklada praktycznie początki geometrii. 2-gi oddział zawiera opisanie dzieł nieba i ziemi. 3-ci oddział opisuje minierałów. 4-ty oddział rośliny krajowe; a 5-ty zwierzęta krajowe. W pierwszych trzech oddziałach, w odpowiednich miejscach mieszczą się wiadomości z fizyki, meteorologii, geologii i t. d., wszędzie zaś wykazana praktyczna strona nauki. Na końcu każdego oddziału znajduje się treściwe powtórzenie w pyta-
niach. Wykład dydaktyczny, zwięzły i oile możności potoczny i każdemu przystępny. Druga książka ma wyjść w ciągu 1861 roku, zawierając wiedzę o człowieku (anatomję i fizjologję) geografję krajową i historję, wiadomości z chemji, z mechaniki, opisanie głównych rzemieślni, o gospodarce domowej i polowej i t. d., nakoniec część religijno-moralną.

Kornel Ujejski, spólnie z p. Mikulim, dyrektorem Towarzystwa muzycznego Lwowskiego, rozpoczyna wydawać poemata Szopena. Jest to zbiór pieśni przez Kornela Ujejskiego, do muzyki Szopenowskiej układanych, z których kilka znane już są publiczności z pism czasowych, gdzie były drukowane. Nuty do śpiewu układa i dodaje p. Mikuli.

(G. L.)
Dalszy ciąg pysznych widoków nadwisańskich wydawanych przez panią Czernok, w litografji A. Bry w Paryżu, wyszedł w tych dniach na widok publiczny i zawiera; kościół parafjalny w Włostowicach, widok ze strony Pachatki, Kazimierz, Samotnia, Puławy od strony kościoła, drzewo Najświętszej Panny, Sybilla, widok wyspy, zamek i miasto Janowice, ruiny zamku, jarmark pod kościołem i Ratusz w Kazimierzu.

(Czas).
Sławny uczony jezuita Atanazy Kircher w XVII wieku, urządzał fortepjan, za pomocą którego można było grać koncerty kolorów, które według jego zdania mogły oczom taką samą sprawić przyjemność, jaką uszom sprawia gra na jakim instrumencie. Królowa Krystyna szwedzka, której on ofiarował tak szczególny instrument, nie znalazła w nim tej usługi, jaka z teorii wypływać była powinna, i pomyśl ten poszedł w zapomnienie, jak tyle innych. Ale kolory mają rzeczywiście gammy wstępne i zstępne, i tworzą z sobą akordy albo harmonijne albo niezgodne; tegocześnie fizyk p. Chevreuil w Paryżu, zajmując się tym przedmiotem, przedstawił Akademji Nauk w Paryżu interesującą rozprawę o gammach kolorów, które biorąc według zwyczajny język grecki w pomoc, nazwał gammami chromatycznymi (chrome, kolor). Od koloru zupełnie białego do zupełnie czarnego, naznacza on trzy oktawy, które otrzymuje, dodając do absolutnie białego koloru kolejno coraz po 1/20 część czarnego, a ujmując tyle białego. Inne dwanaście gamm pokazują się także oku jak kolory główne: błękitny, zielono-błękitny, zielony, zielono-żółty, żółto-pomarańczowy, pomarańczowo-czerwony, czerwono-fioletowy i błękitno-fioletowy, przechodzą w górę do czarnego a w dół do białego, przez dodawanie jednej, dwóch, trzech i t. d. części koloru czarnego lub białego.

Jest to rozwinięcie tej samej teorii, którą zajmował się Atanazy Kircher, ale p. Chevreuil nie ma wcale pretensji do urządzenia instrumentu, w którymby jego gammy kolorów użytemi były do odegrwania melodji dla oczu.

KORRESPONDENCJA KURYERA WILEŃSKIEGO.

Z Kijowa. 5 maja.

(Dokończenie, ob. N. 44.)

Niedawniemi czasami wyszła tu na świat broszura p. Sylwestra Gogockiego, traktująca o zamachach łacińsko-polskiej cywilizacji na żywioł ruteński w prowincjach naszych. Powodem jej ogłoszenia był projekt poroniony Elementarza polsko-ruskiego. W tym razie, wbrew przysłówu, mysz urodziła górę. Nielogiczność i stronność autora broszury dochodzi do tego stopnia, że wypowiada walkę wszystkiemu, co zdaleka czy zbliżka spowinowaczone z zachodem. W każdej literze łacińskiej upatruje on piorunującą bombę wymierzoną przeciwko wyznaniu i zasadom państwowym. Dziwić się należy, iż autor w paroxyzmie proroczy trwogi nie potępił abecadła panującego, którego kształty, jak wiadomo, Piotr W. zbliżył do łacińsko-europejskich. Nie wchodzimy w polemikę dalszą, gdyż autor oszańcował się od wszelkich zarzutów w sposób najbezpieczniejszy. Dołączymy jedynie wzmiankę o podawanym przez autora projekcie szkółek włociańskich, które chwalebna pieczołowitość p. Gogockiego pod zawiadywanie Ławry Pieczarskiej oddaje.

Z objawów miejscowych zasługują na wymienienie lekcje niedzielne dla gminy miejskiej, które pod kierunkiem inspektora szkoły parafjalnej Slepuzkina zatrudniają pożytecznie młodzież ubogą. Wykładem zajęli się studenci uniwersytetu. Przedmioty nauczania stanowią czytanie, pisanie i arytmetyka. Na wzór pomienionego przedsięwzięcia urządzone zostały odczyty i dla płci żeńskiej. Oczywiście nauczanie odbywa się bezpłatnie.

Obywatelskie wybory przypadające w bieżącym miesiącu odłożone zostały do czerwca. Opinia publiczna wymaga od obywatelstwa podniesienia kwestji szkółek włociańskich. Miejmy nadzieję, że szlachta odpowie czynem na oczekiwania powszechnie. O towarzystwie rolniczym nie nadto co już wiece powiedzić nie możemy. Za miesiąc dopiero spodziewajcie się czegoś nowego.

Pozwólcie mi na chwilę wejść w zakres anegdotyczny, ponieważ i tutaj znalazło się parę faktów do zanotowania. Jeden z nich pomowoli odnieść musimy do sfery literackiej. Przed parą miesiącami publiczność Kijowska

ubawiła się polemiką toczoną na ulicy w kształtach przypominających afisze lub ogłoszenia handlowe. Podobny zwyczaj egzystuje we Włoszech, gdzie talenta i wdzięku śpiewaczkę opiewają sonety i epigramata powystawiane na widok publiczny. Słyszeliśmy, że i w Petersburgu nierzadko się napotka coś podobnego. Polemika, o której mowa, nie celowała niczem, lecz dała nam pochoch do myślenia, czy nie byłoby pożądanym w punktach ważniejszych dać życie literaturze ulicznej, jako jednemu z organów szybkiego i ogólniejszego podziału wyobrażeń rozumnych. Nieraz widywaliśmy chłopaków wspinających się na słupy latarniane, by z ciępliwością prawdziwie budującą przesyłabizować od początku do końca jakiś utwór fantazji kupieckiej. Szlachetniejszy w podobnych razach pokarm nie zaszkodziłby wcale.

Drugi fakt, niezmiernie charakterystyczny, należy na nieszczęście do życia obywatelskiego. W jednym z pogranicznych miasteczek Wołyńskich prosperuje rabin starozakonny, używający wielkiego poważania pomiędzy współwyznawcami swoimi. Co roku po kilkadziesiąt tysięcy ludzi zbiega się do szanownego lewity dla słuchania mądrych rad i wyroków ogłaszanych przez 12 komentatorów z niepospolitą wystawą i ceremoniałem prawdziwie arcy-kapłańskim. Jeden z zamożniejszych obywateli naszych, porwany perspektywą olbrzymiej propinacji i czynszów w posiadaniem przez się dalekiem od tamtego miasteczka, wysłał do patriarchy swego ambasadora w celu zwerbowania złotójaję kokoszy do siebie. Ofiary były nęcące; kilka tysięcy r. sr. na rok, odpowiednia assignacja na zbudowanie domu, najwystawniejsze podejmowanie w podróży i t. p. Negocjacje trwały dotychczas. Dotąd wszystko dobrze: lecz jest i odwrót na stronę medalu. Podczas kiedy o kilkadziesiąt mil toczą się dyplomatyczne układy, proboszcz miejscowy udaje się do wspaniałomyślnego kolatora z prośbą o drzewo i robotnika na poprawienie podupadłej świątyni pańskiej. Nowe przymierze otrzymuje stanowczą odmowę*). I na tym nie koniec. Zakłopotany paroch udaje się do bogatego Izraelity, właściciela okolicznego lasu z prośbą o pożyczkę na chwałę bożą. Żyd, uniesiony poczciwem natchnieniem, daje budulec i robotnika bez wszelkiego wynagrodzenia. Szczególniejsza pomyłka losu w rozdawnictwie powołań na ziemi!

L. S.

Żytomierz, 8 maja 1856 roku.

(Dokończenie ob. N. 44).

Pozwoliłmy sobie, nie bez powodu, zatrzymać się nieco dłużej, nad malowniczą stroną naszych kościołów.—Obrazy po świątyniach, są niezaprzeczone praktyczną szkołą tłumu.—Tym sposobem wyrabia się i wykształca smak i estetyczne uczucie ogółu.—Duży kawał zamalowanego jaskrawo płótna, osadzonego w złoczone ramy—może szkodliwie wpływać, na złudzenie oka, nieobitego z warunkami sztuki. Przy tym, nakład używany na obrazy do kościołów—uważać należy, obok pobożnej ofiary, za symptomat, budzącego się uczucia piękna.—Godzi się więc usilniej odpowiadać jednemu i drugiemu.—Artysta, traktujący z lekceważeniem pracę, zamówioną na prowincję, przynosi szkodę krajowej sztuce—a zarazem i samemu sobie.—Sądziłbym nawet, że przeciwnie, artysta zamieszkały na prowincji, ma właśnie najdogodniejsze, pod pewnym względem, stanowisko, do wykazania swoich sił i zdolności. W ognisku bardziej ożywionego artystycznego rozwoju, prace, więcej nawet niż mierne, giną niepostrzeżone, przy liczniejszej konkurencji—i ostrzejszym sędzie publiczności.—W punktach zaś dalszych, lada wystąpienie za granice mierzności, zwraca uwagę i pomaga do wyróżnienia się z tłumu i pozyskania imienia.—Skargi, na brak rywalizacji, nierozumiem — bo czyż w każdym zawodzie, nie dość jest tej podniety, jaką uczuwamy, porównyując drobne owoce pracy wczorajszej, z olbrzymiami, a niedoścignionymi zamierzeniami, na jutro... Podobnie dałby się zastąpić brak artystycznych wzorów, własnymi studjami nad naturą—i wpatrzeniem się w niewielone kształty ideału, występującego na każde szczere zakłęcie pomazańca sztuki!—Jedna może niedostateczność materialnych środków, przez trudny zbyt artystycznych produkcji, usprawiedliwia uzalania się malarzy na prowincji. Niezawodnie, że obojętność naszych obywateli pod tym względem, jest do nieopisania.—Nieśmielibyśmy mówić o tym, gdybyśmy widzieli natomiast zwrócone środki do ulepszeń rolniczych i przemysłowych, albo, gdyby pośród nas powstawały liczniejsze biblioteczki prywatne i muzea.—Lecz przy braku tego wszystkiego, lekceważenie, a raczej niepoczucie sztuki—nie daje się wymówić.—Pod tym względem, niepodobna przemilać zasługi p. Wilezińskiego, który wydawnictwem Wileńskiego Albumu, przyczynił się,

do zniknięcia ze ścian naszych dworów i dworów, zagranicznych sztychów i litografii, często dwuznacznej, a zawsze obojętnej dla nas treści.—Z prawdą zdaje się powiedzieć możemy, że jak elementarne dzieła Hoffmanowej, usunęły ze stolików naszych dzieci, przesadzonej pedagogicznej sławy Przygody Tele-maka, tak przed obrazami z Paska i pięknych okolic naszego kraju, ustąpiły sceny z życia Marnotrawnego Syna, lub mitologiczne bogi i boginie—z czterema porami roku, uosobionemi, w postaciach pięknych niby kobiet.

Jak po kościołach tak i w mieście, nie mamy nie tylko galerji malowideł—ale żadnego egzemplarza, pochodzącego z pod ręki jednego z nieśmiertelnych mistrzów sztuki.—Z wyjazdem p. Kraszewskiego do Warszawy, którego galerja, zawiera niemało znakomitych oryginałów, Tyciana, Guido-Reniego i innych—i pomnaża się ciągle współczesnymi utworami krajowych i zagranicznych znakomitości—straciłszy jedyny licznější zbiór malowideł. Wspomniemy jeszcze chyba kilka ustalonej sławy obrazów, nabytych przez p. Lucjana Niemierzyckiego, w liczbie których odznaczają się prace Pp. Kostrzewskiego i Brodowskiego—i znana w rocznikach naszego malarstwa Wrózka-Cyganka p. Cbojuackiego—O małych zbiorach, znajdujących się w niektórych domach, niewiele byłoby do powiedzenia; oprócz może kolekcji panów B. i G. o których ze słyszenia sędzić niechcemy.

Najstosowniej tu wspomnieć przychodzi o szlachetnym zamiarze ś. p. marszałka Gracjana Leńkiewicza, który powziął był zamiar urządzić stałą, na użytek publiczny, wystawę malowideł—ku czemu wszedł w kupno domu i zamysłał sprowadzić piękną swoją galerję ze wsi. Sukcesorowie jednak nie spełnili dotąd jego woli; a niemogąc zapomnieć, że zamiary ś. p. Swidzińskiego, względem publicznej biblioteki, równie zostały pośmiertnie zwinięte, chce się żałować straconej wiary w zjawiska duchów i upiorów, żeby w podobnych razach, mecenasowie nauki i sztuki mogli wykonywać swoje zamiary.

Niewiele też wcale mamy mieszkających tu malarzy. Wspominamy na czele p. Józefa Sobkiewicza, którego oryginalnych utworów, widzieliśmy niewiele, ale obok dobrej znajomości rysunku, wyborny jest w kopjach—jak napomknąłem wyżej, przy obrazie Sykstuańskiej M. P. Przybyły tu od lat kilku p. Józefat Wereszczyński, uczeń sławnego Werneta, wiele pracował za granicą i przywiózł z sobą kilkanaście historycznych obrazów, niepospolitej wartości—a u nas użalać się musi na brak pracy, bo oprócz bardzo a bardzo powszednich zamówień, miał zrzeczość wykonać pierwszy dopiero obraz ś. Tekli, do parafialnego kościołka na prowincji. Mieszka tu jeszcze p. Bourginion, którego kilka ślicznie wykonanych portretów widzieliśmy. Nareszcie, krótki ten szereg malarzy, zamyka p. Prosper Gorski, celujący w charakterystycznych szkicach ukraińskiego ludu. Surowy sąd znawcy, znalazł by może niejaki usterki w rysunku p. Gorskiego, ale zdaje się, że ołówek jego, mniej dbając o wykończenie szczegółów, całą zwraca uślisność, na schwycenie ogólnego wyrazu fizjognomji i postaci ludowych, które w jego szkicach tak są prawdziwe, tak typowe, że w każdym lirniku, chłopcu lub młodycy, widzimy portretowe podobieństwo widywanych wieśniaków. Bardzoby też był pożądanym zbioru szkiców p. Gorskiego, jeżeli nie litografowany lub w drzeworytach, to przynajmniej w dobrej fotografii.

Bawił tu jeszcze przez czas niejaki, p. Ki-sliczny, uczeń petersburskiej akademji i z przyjemnością słyszeliśmy, że młody ten artysta, ma podjąć się odnowienia fresków, w kościele powiatowego miasta Nowogrod-Wołyń (Zwiahel). Kościół ten, wzniesiony w XVII wieku przez ks. Kasptra Lubomirskiego, dziś jest restaurowany przez obecnego proboszcza ks. Krzyżanowskiego, za całą, zasługującą na poszanowanie, starannością i gorliwością. Dokonanie tych fresków, niezaprzeczanej artystycznej wartości, podanie przypisuje wędrownemu cudzoziemskiemu malarzowi, który zatrzymany w podróży przez chorobę, zrobił wotum, że ozdobi freskami pierwszy, spotkany po uzdrowieniu kościół. Przy obecnym, kronikarskim niby kierunku, gdy radzi jesteśmy lada drobnostkę zapisywać i do powszechnej wiadomości podawać, nieporównanego nabiera uroku, ten zamierzony wiek podań i legend, gdy każde zdarzenie, każdy fakt, przechodził bezimiennie, bez oznaczenia czasu i wiecznie świeży, barwić się dawał coraz nowemi kwiatami fantazji... Lecz, po tym ustępie, rzucę jak garść piasku do mogiły zmarłego, wróćmy do naszego sprawozdania.

Muzyka, nieporównanie więcej, jest tu upowszechnioną od malarstwa. Ze znacznej liczby

zamieszkałych tu muzyków, chociaż niewielu oddają się kompozycji, mamy jednakże kilku wybornych metrów muzyki—są to jednakże po większej części, sami fortepjanisci. W tym miejscu miło nam wspomnieć, że p. Marek Sołkowski, uznanej sławy gitarzysta, przebył w Żytomierzu, pierwsze lata swojej młodości. Innych, mieszkających tu artystów—muzyków, niewyliczamy po imieniu—lekając się narazić, jednej z dwóch partji... Bo czy dacie wiarę, że w mieście naszym, wolnem pod wszystkimi innymi względami od germanizmu—muzycy, podzieleni są na dwie partje, polską i niemiecką! i ta ostatnia, rada by wyłącznie przy sobie i swoich, zachować monopolium muzyczne. Szkoda, że ruch muzyczny, nie wiedząc o tym, umieszcza niekiedy, w tłumaczeniu polskiem sprawozdania jednego z tych germańskich filomanów—a w których częstokroć, zła egzekucja orkiestry, przypisywana jest winie młodego polskiego artysty—z prze-miśleniem, że dyrektor nadwornej muzyki polskiego panka, niemiec, umyślnie na parę dni przed koncertem, wymówił się po niemiecku, od przyrzeczonego wprzód uczestnictwa i t. p. Niemówimy tego w celu drażnienia jakowych antypatji—owszem, gotowiliśmy sympatyzować z uczuciem germańskiem, —gdy jest na swoim miejscu.—Lecz trudno nieprzyznać, że germanizm tych panów, jest tylko pokrywką drobnym, egoistycznym widoków. Składamy się przykładem—że gdy w stuletnią rocznicę urodzin Szyllera, antreprenier naszego teatru p. Mi-laszewski, urządził spektakl, na uczczenie pamięci, europejskiej sławy, poety; —filomani niemieccy, nie tylko nieczem nieprzyczynili się do podniesienia tego obchodu—ale zdaje mi się, żadnego z nich tam niebyło.—Bo imię Szyllera, służyło tu dla nas, hasłem odwołania się do europejskiej spólności, —wyższem nad wszelkie koteryjne pretensyjki.

Przekraczając granice miasta, zakończymy skargą, że rządowy projekt ziemskich banków, niewywołał dotąd kapitalistów, którzy by go w czyn zamienić chcieli.—Za długo prowadzeni na pasku, przy każdej okoliczności, nieśmiemy dzisiaj postawić sami pozwolonego, ku naszemu pożytkowi, kroku. Powiadają, że w ręku berdyczowskich bankierów, znajduje się przeszło milion rubli srebrem, złożonych cząstkowo, na szósty, lub mniejszy nawet procent, przez okolicznych obywateli trzech naszych prowincji—to jest Wołyń, Podola i kijowskiej gubernji. Grosz ten, drugim kanałem, rozdał bankierowie na spotęgowany procent innym, potrzebującym kredytu posiadaczom ziemskim—albo użyli na massowe zakupno lasów i tym podobne wyniszczające operacje.—Odnoszą więc łatwą, leniwą korzyść, ze znakomitej różnicy procentów—a mając przed oczami tę grę finansową, dziwimy się naiwnie, dla czego uszczuplają się coraz środki obywateli ziemskich—i wnoszą się natomiast izraelscy kapitaliści.—Jedynym powodem czasowej pieniężnej przewagi tego plemienia nad nami—jest nieustanna jego przedsiębiorczość, obok jakby zakłętą nieruchawość naszą. Gdzie indziej izraelci doszli do stopnia europejskiej oświaty, stoją na równi umysłowego ukształcenia tuziemców. U nas przeciwnie, wyjąwszy kilka może indywidualów—ogół izraelitów, nie podnosi się umysłowo. Walczą oni na drodze swoich spekulacji, jedynie wrodzoną przebiegłością i ryzyką—a stają się panami placu, nie przez co innego, jak przez brak oporu.—Słyszeliśmy poufne zeznania niektórych izraelskich kupców, obracających znacznymi kapitałami—że przy handlowych swoich operacjach, potrzebują kupić przynajmniej za połowę wartości—przedać przynajmniej za drugie tyle, ile ich kosztowało, żeby wyjść na swoim.—Wszystkie też spekulacje odbywają na oślep—i po większej części, bez znajomości przedmiotu, obranego za cel handlu;—a zaledwo niezawsze bez znajomości prawdziwych zasad handlu. Dopiero z urządzeniem telegrafów, stały się im wiadome pewniej i prędzej, ceny w portach i za granicą;—i to tylko małej części bogatszych i poczynających traktować handel z wyższego stanowiska. Co się zaś tyczy fabryk i przedsiębiorstw przemysłowych, izraelci tutejsi, niepokuszają się nawet na nie—a dwa lub trzy przykłady, jak np. młyn parowy w Żytopolu na Ukrainie—dowodzą, że pomimo materialnych środków, niemożni są w tej gałęzi działalności; jakoż ograniczają się jedynie, ardziałami niektórych cukrowych fabryk—zostawiając przy właścicielach ryzykę—a dla siebie gwarantując tylko czyste korzyści....

Temi drogami dochodzą do ogromnych kapitałów i zagarniają do reszty w swoje ręce, cały ruch handlowy. Powoli też, sięgają poczynają po środki wykształcenia, pojmując je z jego zewnętrznej, optycznej, strony. Szczególniej, wychowanie żeńskiej młodzi, nie tylko u bogatych, ale nawet u nieco bogatszych izraelitów, przybiera poczynają wszystkie zgubne, bo

pozorne warunki cywilizacji europejskiej—którą Warszawiaci, dowcipnie nazywają cybuli-zacją. Strój drogi i co najwyszukańszy, cudzoziemskie guwernantki, przynoszące wszystkie zagraniczne wady, bez cnót i zalet, które niedają się wynosić z kraju, lada awanturnicy—ćwiczenie się na fortepianie—oto są formy, które kobiety izraelskie, bałamuca swój umysł, przy nieukształconym gruncie serca.—Pod fatalnym wpływem tego nieszczęsnego kierunku, brudne jeszcze niedawno domy bogatszych izraelitów, poczynają się zmieniać w salony urządzone z przepychem—a miejsce dawniejszych łubianych bryczek i starych dryndulek, zastąpiły zagraniczne powozy, zaprzężone cennymi kołmi, z eleganckim stangretem na koźle.—Takich kilka już mamy domów w Żytomierzu—a w Berdyczowie kilkanaście....

Podzielamy zupełnie zdanie, jednego z najpoważniejszych historyków naszych—że izraelci zamieszkali od wieków z nami, niemogą i niepowinni być uważani i traktowani jako przybysze. Nie trwożyłyby nas a cieszyły—ich wzrost pieniężny, gdyby takowy nie odbywał się z eksploatacją nie tylko posiadaczy ziemskich, ale ludu i wszystkich klas ludności tuziemnej. Nie raził by nas, ale cieszył zwrot ich ku oświeceniu—gdyby towarzyszyło takowemu, zdrowe pojęcie wykształcenia, oparte na moralności i poznaniu obowiązków stanu i obowiązków człowieka. Chętnie widzielibyśmy grosz i trud izraelski, w połączeniu z naszym mieniem i pracą—użyty w operacjach zbawiennych dla krajowego bogactwa.—Lecz chcemy zobopólniej równowagę przynajmniej—a że tak nie jest, protestujemy, obnażając całą defektywność stanu rzeczy, stron obu.—Położenie zaś, o którym śmiemy roić, zapewniłoby niewątpliwie obu stronom nieopisane korzyści. Zbudzeni z apatycznego letargu, zabezpieczylibyśmy byt nasz materialny, przestaliśmy być dzierżawcami własnego mienia. A przedsiębiorcy Izraelita, o ile straciłby z rubryki forsownych dochodów, o tyle zaskarbił by sobie zarobek uczciwszy i pewniejszy;—a co większa, ubłogosławiony darami prawdziwego ukształcenia, oparte na moralności zasadach—przestałby być jak dzisiaj, parją towarzystwa, pomimo przemownych środków, powozów, krynolin i zagranicznych guwernantek....

Wpadliśmy niepostrzeżenie na te rozmyślania—sądząc za pierwszy okaz reakcji, że strony posiadaczy ziemskich—wycofanie przez nich od bankierów znacznych kapitałów, przystąpienie do stworzenia ziemskich banków. Myliłby się bowiem kto by sądził, że brak kapitałów między szlachtą, jest powszechny;—z latwością jakich parę milionów rubli sr. mogli byśmy sami wskazać!—z których połowa leży po bankach, na coraz zmniejszonych przez mądry rząd procentach, lub na niepewnej hipotece w bankierskich kantorach;—a druga połowa kręci się wężowo, po ciemnych ścieżkach forsownego procentowania—o czem z boleścią przychodzi nam zaświadczyć....

Owoż za wskazaniem rządu—mamy otwartą drogę, finansowej i moralnej poprawy... Lecz zdajemy się być do tyła pozbawieni, wszelkiej władzy czynnej—że, jeżeli się niemylimy—in-stynktu Ziemskich Banków, nie inaczej powstać u nas może, jak przymusowo....

Wojtek.

LIST ANT. NOWOSIELSKIEGO.

W N. 28 Kuryera Wileńskiego, na samym początku artykułu mego o Nestorze zasła pomyłka gruba, bo to co pisałem o krytyku kronikarza Kijowskiego Szeleczce, przypisano jemu samemu; powiedziano tam: „polityka silnych albo słabych bardzo często kieruje krytyką historyczną“ i zdanie to przypisuje się mnichowi ławrskiemu, który wyobrażenia nie miał o krytyce historycznej, a najpewniej nie myślał o niej, kiedy zapisywał dzieje Rusi w swoim latopisie.

Zajął mi artykuł pana Akielewicz o charakterze litewskim Warigo-Russów; czas nad tym poszukiwaniom najpewniej powagę większą, czas, co wraca ustawicznie do twierdzeń opuszczonych, aby z nową poświatą nauki więcej z postępem jego rozwinętej, nadać im cechę ścisłości w rozumowaniu i dowodach. Można było więcej podać dowodów lingwistycznych, ale trudno zapewne było dać je wszystkie w małym dopisku p. Akielewicz. Tak np. bożek budowy u Litwinów nazywał się kirpicznis, a w Rosji kirpiec oznacza cegłę; rzecz osobliwa, że Słowianie nie mają swego nazwania na nią, a pożyczili je od Niemców (ziegel); pyxla—sprzet, przypomina wyraz ławski rukledis; ymar, wiadro, lit. uszetkas; canorn—bóty—sopagas. Wszystkie te wyrazy nie mają źródłosłowa słowiańskiego; przeciwnie czewierikas litewskie trzewiki, muszą pochodzić z mowy słowiańskiej; trzewik bowiem, czerewik od trzewa, z którego go robiono zapewne, musiał być powstać. Czy kopep, od kauras litewskiego wyprowadzić

*) Możemy z chlubą powiedzieć, że w naszej dycecji inaczej się dzieje. (p. R.)

należy? rzecz podlega wątpieniu; nasz bowiem kobierze tegoż samego jest źródła i najpewniej, że w czasie kiedy Litwa przyległa była do Morza czarnego i objęła była handel od wschodu, przez jej pośrednictwo wyraz ten dostał się do krajów słowiańskich z Azji. Myślę, że go można znaleźć w słowniczku Muchlińskiego którego, jak na toż, nie mam teraz pod ręką.

Dawno chciałem panu udzielić kilka uwag moich o artykułach dotyczących wykopalisk i starożytności, umieszczonych bądź w Tece Wileńskiej, bądź w dziele J. I. Kraszewskiego o sztuce u Słowian; teraz dopiero ośmielam się panu je zakomunikować.

Zdaniem moim wszelkie w tej mierze schematyzowanie, układanie w systemata jest zawczesne i wszystko co w tym względzie Kruze, np. dokonał, dzieląc groby na epoki kamienia, brązu i żelaza, mające odpowiadać niby okresom cywilizacji, niema za sobą wielkiej powagi prawdopodobieństwa. Opiera się to na przypuszczeniu, że ludy ze stanu dzikiego rozwijały się i powoli robiły i zdobywały sobie wyższość nad przyrodzeniem; obrabiali najprzód kamień, potem topili kruszce i tworzyli brąz, a wreszcie kuty żelazo. Przypuszczenie to zbija same fakty; nieraz przedmioty kamienne obrabianiem swoim zdradzają, że do tego musiało być użyte żelazo, jak to zeznaje sam Kraszewski przyjmujący podział na epoki Kruzego (str. 40); potem nieraz w mogiłach spotykają się przedmioty metalowe i kamienne razem, co powoduje przypuszczenie, że metal potem już dostał się do nich, należąc do epoki drugiej (str. 25). Toż samo co się dotyczy sposobu grzebania lub palenia trupa.

Pogląd ten dalby się wtedy tylko sprostować nalezyć, gdyby zajmujący się archeologią krajową oznajmili się przedtem gruntownie a wielostronnie z archeologią i mythologią wszystkich ludów świata. W tym tylko razie niechy nie zastanawiało podziwu badacza, boby widział wszędzie jeden ciąg prastarzej idei mystycznej ludów pierwotnych, wyrażającej się, mniej więcej wszędzie, w jednych symbolach.

Pan Kraszewski w dziele swoim o Sztuce u Słowian, mówiąc o grobach podaje kilka przykładów trupów siedzących w mogiłach, (str. 22, 23, 24, 25); zdawało się, że jest coś osobliwego, a przecież jest to zbytek prastarzej idei mystycznej! Ziemia była zawsze wyobrażeniem matki; łono jej macierzystem łonem; człowiekowi wracającemu do niego ludy pierwotne lubiły nadawać to same położenie, jakie on miał w łonie matki nim na świat przyszedł; położenie białogłowe, ręce złożone na piersi, kolana zgięte i przytulone do piersi. Człowiek umierając rodził się dla innego świata. Aby jeszcze dalej posunąć to podobieństwo stawiono tu naczyń z wodą. Weźmy opisanie takich grobów gdzieindziej, a daleko, bo aż w Peru. Admirał Petit-Thouard przywiózł był do Paryża (1856 r.) mumie z Peru; były one w skrzyniach jak egipskie. Mumie te miały nogi podgięte, a były obrócone do zachodu. (Zachód był u ludów starożytnych stroną świętą; w chrześcijaństwie wyrzekano się jej obracając się do wschodu). Nogi mumij tych włożone były w dwa naczynia z palonej gliny; jedno wyobrażało zawsze kształt człowieka lub jakiego zwierzęcia, a przeznaczone było na wodę, w drugim była sól i roślina erithoxylum peruvianum. W Tybecie widzimy tę samą pozycję siedzącą.

Orientowanie grobów widzimy zawsze prawie jedno: Czeremisy zawsze kładą trupów głową na zachód; Czuwasze także. K. Goworowski to samo spostrzegł w mogiłach Białoruskich. W Salaminie i Atenach umarłych grzebano, obracając twarze na zachód.

Z grzebania lub palenia trupa nie niemożna wnosić co do czasu lub narodowości, kiedy umarł, lub do jakiej należał, jak to czynią u nas niektórzy archeologowie, bo to także zależy od wyobrażeń religijnych, przyjmujących nieraz oba te sposoby.

W Atenach najstarożytniejszym zwyczajem było grzebać umarłych; a jako symbol powstania ich z grobu, zasiewano na nim ziarna zbożowe.

Potem jednakże pytano umierających, czy zyczą sobie być pogrzebanymi, czyli też spalonymi na stosie? Tak Kryton pyta Sokratesa: Thasten men de se tina tropou; dowodzą tego słowa dalsze tekstu: to zoma he kaomenon he katyrythomenon?

U Lamiów, stosownie do pory urodzenia nieboszczyków, grzebią ich, palą, albo topią.

Jakże tu robić jakieś przypuszczenia nad grobem starożytnym, niewidząc kogo przykrywał grób ten i jakie były zwyczaje i wyobrażenia mystyczne narodu tego, do którego umar-

ły należał. Wiedząc jak te były wszędzie prawie jednakie, jak jedna była symbolika ludów, zwłaszcza indo-europejskiego szczeplu, z pomocą tylko jednej analogii można tu coś wnosić.

Wracając do kamiennych narzędzi i narzędzi bronzowych w grobach napotykanym, możnaż myśleć, że dla tego były one kamienne, albo bronzowe, że nie umiano kuć żelaza w owym okresie czasu? Trudno przypuścić myśl tę. Obrabianie metali tradycja odnosi do czasów Tubulkaina. Ale starożytność wszystko brała za symbol, wszędzie mieściła myśl ukrytą; grób, dotykający najważniejszej tajemnicy poza świata, mógłże nie być pełen mystycyzmu religijnego? Owszem wszystko tu przemawiało mową tajemniczą do człowieka przypuszczającego do nauki ezoterycznej świątyni. Żelazo uważało się w Egipcie za kości Tyfona; jakże go było używać w kraju tym do przedmiotów dawanych umarłemu do grobu? Ołtarze były z kamieni nieobrobionych (pierres brutes) w starożytności, zapewne z tego powodu; ofiara Bogu przynoszona zabijała się nożem kamiennym, jak to widzimy w Pięcioksięgu mojżeszowym. I doprawdy śliczną to jest myśl owa anathema żelaza, którem przelewa się krew, albo nawet jako materiału narzędzia pracy w pocie czoła, następstwa upadku człowieka! Żelazo zawsze oblewa się krwią lub znojem człowieka, niewłaściwym jest do kraju spokoju.

Bronz, osobiście miedź, wedle wiary starożytnych miał własność dźwiękiem swoim odpędzania duchów złych, więc mógł być wejść z czasem do mogiły i grobu.

Albo czy można przypuścić, aby pojęcia mystycyzmu tego były tak powszechne?—Wielu zatem przemawia.

(Dokończenie nastąpi.)

WIADOMOŚĆ BIBL. ZA MAJ 1860 r.

1. Historia Biblija dla dzieci, wyjęta z ważniejszych i większych dzieł pana (Schmid) Szmida, z niemieckiego na polski język przetłumaczona przez księdza Pawła Arleta. Część II. Powieści nowego przymierza w 12 str. 112, 4 i pół ark. nakł. Zawadzkiego.
2. Podróż króla Stanisława Augusta do Kaniowa, w r. 1787. Podług listów Kazimierza Konstantego hrabiego de Broel Platera, starosty inflanckiego, opisaną przez J. J. Kraszewskiego, w 12 str. 299, ark. 12 i pół; nakł. Zawadzkiego.
3. Chmizja Chumizy Tora, t. j. 5 ksiąg Mojżesza z komentarzem Raszy i Hebrajsko-Niemieckim przekładem, 8-o, część I, 420, II—430, III—346, IV, 330—V, 378—119 arkuszy nakł. Romma.
4. Częstka naszego społeczeństwa. Obrazki wierszem przez Ignacego Szarowskiego, w 12 str. 110, 4 ark. nakł. autora, druk Syrkina.
5. Meszla Talmud Bawli, t. j. traktat talmudyczny Meszla, czyli o czytaniu księgi Esther, w 8-o str. 144, ark. 9 nakł. Klejfa.
6. Seder Bircat Hamazen Wogadana szel Pejsach, czyli modlitwy po jedzeniu, odprawiane przez Żydów, a także podczas dwóch pierwszych nocy święta Wielkiejnoy, w 12 str. 130, 5 i pół ark. nakł. Romma.
7. Bircat Hamazen, czyli bogostawienie po przyjęciu pokarmu, w 12 str. 23, ark. 1, nakł. Romma.
8. Historia cudownego zjawienia się Najświętszej Panny Marii dwóm pastuszkom na górze Salette we Francji dnia 19 września 1846 w 12 str. 19, 1 ark. druk Dworca.
9. Jonas Iszmislozius Kromininkas. Piermą kartą iz Lenkizkos w Lietuwiszka kalba perstatitas per Juozapą Rupejką, Kanauniką Ploeką, Kleboną Szaduwos, Zenkliniką S. Onos, o dabar iz naujo perwejzetas ir spautuwnen paduotas per Jurą Warneli in 16 str. 173, 5 i pół ark. nakł. tłómacza druk Korkora.
10. Szauleniszkis Senelis, in 8 str. 57, 3 i pół ark. nakł. tłómacza, druk Syrkina.
11. Pieśń do Najświętszej Panny Marii, w Obrazie Leżajskim cudami słynącej, u O.O. Bernardynów in 8 str. 15, 1 ark. druk Dworca.
12. Seder-Kinot Letizja Beab, czyli Smętne modlitwy na 9-ty dzień miesiąca Ab, dzień zniszczenia Jerolimy in 12 str. 84, ark. 3 i pół nakł. Romma.
13. Seder Technot czyli porządek modlitw dla kobiet in 8-o str. 71 ark. 4 i pół, nakł. Romma.
14. Modlitwa do Najświętszej Panny Marii prosząc Boga o cnotę trzeźwości i wstrzemięźliwości, in 8-o, str. 4 i ćwierć; druk Dworca.

WIADOMOŚCI BIEŻĄCE.

Dnia 1 lipca 1859 r. otwartą została w Wilnie drukarnia urządzona przez A. H. Korkora, przy pomocy kilku obywateli litewskich, gorliwych o rozszerzenie piśmiennictwa krajowego. Po upływie dziesięciomiesięcznej działalności drukarni, A. H. Korkor zawiązał łaskawych jej opiekunów, którzy po obejrzeniu drukarni i przejrzeniu rachunków tak kosztów nakładów, jak i obrótów, t. j. przychodów i rozchodów drukarni, aktem sporządzonym na dniu 17 maja b. r. i podpisanym przez wszystkich obecnych w Wilnie, oświadczyli podziękowanie A. H. Korkorowi za szybkie urządzenie i porządne prowadzenie zakładu, z zaświadczeniem, że drukarnia w ciągu dziesięciomiesięcznej działalności, w niczem nie odstąpiła od celów swojego założenia.

— Stanisław Szczepanowski, po świetnym drugim koncercie w Wilnie, który sprawił najmlodsze wrażenie na licznie zgromadzonych słuchaczach—wyjechał do Mińska, gdzie 8 czerwca miał dać koncert. Z duszy życzymy, ażeby miał powodzenie, jak na to zasługują z niepospolitego swego talentu.

— Dnia 12 czerwca, w Mińsku, amatorowie mają wykonać po raz drugi *Miserere*, kompozycji Krogulskiego; nadto będą miały miejsce sole skrzypcowe, fortepjanowe i wokalne.

— Doświadczaliśmy już niejednokrotnie, że gdyśmy odwołali się do miłosierdzia publicznego, wzywając pomocy dla cierpiących w niedoli, zawsze nasze wstawienie się uwieczniło się skutkiem dobroczynnym. Obecnie więc polecamy nieszczęśliwą chorą kobietę, bez żadnych środków utrzymania kilkorga małych dzieci. Nazwisko jej Zmiejewska, mieszka w domu Cywińskiego.

— Na zakupienie instrumentów dla orkiestry Wileńskiej nieznajomy złożył w Redakcji rubli sr. 9 kor. 14; Dominik Chodźko r. sr. 1.

RAZENNYIA OBYAWLENIJA.

2. Oty Wileńskiego podziemicykera oabyawleat- sa o wybydz za granicy francuzskiej poddanyj Coofin Baidydz. (353)

OGŁOSZENIA SKARBOWE.

2. Policmester Wileński ogłasza, iż poddana Francuzka Zofja Blind wyjeżdża za granicę. (353)

1. Канцелярія г. Виленакаго военнаго, Гродненскаго и Ковенскаго генераль-губернатора объявляея, что отправляются за границу подданные: Французский Онуфрий Зорго, Прусский Карл Август Шмидт и Швейцарская Элиза Гес. Тит. Сов. Зубович. (362)

1. Kancellaria p. Wileńskiego wojennego, Grodzieńskiego i Kowieńskiego generał-gubernatora ogłasza, iż wyjeżdżają za granicę poddani: Francuzki Onufry Zorgo, pruski Karol August Szmidt i Szwajcarska Eliza Hes. Radzca honorowy Zubowicz. (362)

ЧАСТНЫЯ ОБЪЯВЛЕНИЯ.

OGŁOSZENIA PRYWATNE.

Z KRÓLESTWA POLSKIEGO.

KANTOR INFORMACYJNY WSZELKICH ZLECEN, kommissów, tłómaczeń, prośb, korespondencji i ekspedycji — pod firmą K. PUŁAWSKI i Spółka w Warszawie pod N. 419. Ulica Krakowskie przedmieście, obok poczty.

Z upoważnienia Najwyższej władzy spraw wewnętrznych N: 17326/34459 z dniem 1 lipca 1858 otwarty.

Zawiadamia osoby interesowane w Cesarstwie Rosyjskiem zamieszkałe, jako za pośrednictwem tegoż kantoru załatwiają się wszelkie interesa i kommissa, a mianowicie sprzedaż i kupno majątków ziemskich, w Królestwie polskiem, Cesarstwie Rosyjskiem, Austryjackiem i królestwie Pruskim, domów w Warszawie i innych miastach, jako też za granicą w Dreźnie, Berlinie, Paryżu i t. d. W tym celu ma do przedstawienia anszlagi rozmaitej wielkości majątków ziemskich, domów w Warszawie i innych miastach, zawiązał stosunki stałe nie tylko w Królestwie, lecz we wszystkich miastach stołecznych i handlowych całej Europy, w których ma swych korespondentów i agentów; zatrudnia się także sprowadzeniem i ekspedowaniem kolonistów dla kolonizacji gruntów, machin fabrycznych, narzędzi rolniczych, jako też różnych obstarunków z Warszawy i innych miast Europy, a mianowicie: FORTEPIANOW, MEBLI, POJAZDOW, GARDEROBY MĘZKIEJ, DAMSKIEJ i WSZELKICH INNYCH WYROBOW; — załatwia wszelkie interesa pieniężne, lokacje kapitałów na Hypoteki ziemskie, miejskie i weksle — jako też wszelkie interesa sądowe, administracyjne za upoważnieniem, legitymacją szlachectwa, kweryndy i wyszukiwania wszelkich dokumentów. — Stręczy zdolnych PLENIPOTENTOW, AGRONOMOW, RZADCOW dóbr, FABRYKANTOW, TECHNIKOW, GUWERNEROW i GUWERNANTKI — zgola załatwia to wszystko, co tylko do informacji, zlecen i kommissów należeć może. Dobra wiara i energiczne działanie w załatwieniu każdego interesu jest godłem istniejącego pod powyższą firmą kantoru. Każde zlecenie przyjmuje franco, do którego załącza się stosownie do interesu fundusz od 5 do 10 rs. i więcej — stanowiący rekompensację staran. Kazimierz Puławski. 1. (358)

1. Нижепоименованный имѣеть честь извѣстить почтеннѣйшую публику, что вчерашняго числа открыта имъ на Остробрамской улицѣ въ домѣ г-жи Баркенбергъ, въ бель-этажѣ, Гостиница „КОНКОРДІЯ“ съ продажей всякихъ сортовъ баварскаго пива, горячихъ питей и пр. Онъ надѣется, что гг. посетители останутся вполне довольными, какъ устройствомъ и просторомъ заведенія, состоящаго изъ нѣсколькихъ отлично прибранныхъ залъ, такъ и хорошимъ качествомъ питей и припасовъ, прислуги, умѣренностію цѣнъ и порядкомъ, за коими обращено будетъ заведывающимъ особенное вниманіе. Іюня 6 дня 1860 года. К. К. Бартельсъ. (361)

Niżej podpisany mam honor zawiadomić szanowną publiczność, że dnia wczorajszego otworzono pod zarządem mojem na Ostrobramskiej ulicy, w domu W. Barkenberg, na drugim piętrze Hotel „CONCORDIA“, w tym hotelu wyprzedają się różne gatunki Bawarskiego piwa, również i wódek. Mam pełną ufność że łaskawa publiczność będzie zadowolniona, jak urządzeniem tak również i obszernością pomieszczenia hotelu składającego się z kilku salonów. Ceny są umiarkowane i potrzebna usługa najprzyzywoćiej urządzona. Dnia 6 czerwca 1860 roku. K. K. Bartels. (361)

EDWARD FECHTEL

ma honor donieść prześwietnej publiczności, iż z innemi mineralnemi wodami, wprost ze źródeł sprowadzonemi, nadeszły: *Lippspringer Arminiusquelle, Wildunger Sauerbrunnen, Egers Franzbrunn i Salzquelle*; przytém otrzymano transport *Daktylow Sultańskich, ser Brytolski, Kiebusy Kurlandskie* (Rauchwurst), rozmaite angielskie i francuzkie *Pikle, Trufle i Soje*, holenderskie *Sardelle, Sardynki* francuzkie i złote *Rouge I. Peneau, Oliwki i Kaparki* francuzkie, *Sól stołową i Perski proszek* (Pietrum) do wygubienia owadów. 2. (357)

1. W drukarni A. SYRKINA w Wilnie wyszło z pod prassy: *CHCIWOŚĆ UKARANA*, powieść ks. Stanisława Felińskiego, (nakładem autora) 1 tom in 12. Cena rs. 1. (363)

3. Oty Wиленской конторы по сооружеию желѣзной дороги объявляея о выбыдѣ за границу Французскихъ подданныхъ: Эдуарда Пю, Іосифа Картье и Августа Карпантье. (347)

2. Виленская контора по сооружеию желѣзной дороги объявляея о выбыдѣ за границу иностранцевъ: Бартея, Стерцинга, Небба и Проспера Пю. (354)

ВИЛЕНСКИЙ ДНЕВНИКЪ.

Прѣхавшие въ Вильно, съ 6-го по 9-го іюня.

Изъ орудя: почепит. Вилен. учеб. округа генералъ-лейтенантъ баронъ Е. П. Врангель.

ГОСТИНИЦА НИШКОВСКИЙ.

Изъ Вил. губ.: пом. Допаишский. Карловичъ. Кон. Спирунтъ, студентъ университета Іванскій, г-жа Тизенгаузъ.

Въ разныхъ домахъ. Изъ Вил. губ.: князь Вит. Гедройръ, пом. Ант. Буковскій, отст. ротм. Юрій Валентиновичъ. — Изъ Губ. губ.: подполк. Вирюковъ, пом. Устинъ Пшотухъ, князь Раймундъ Ошескій. — Изъ Мянска: колл. сѣкр. Стан. Переловскій. — Изъ Порхова: майоръ Голушенко. — Изъ Гродно: генералъ-майоръ Гольгофъ. — Изъ Варшавы: генералъ-майоръ Гевенитъ. — Изъ С. Петербурга: Вилен. губер. почтмей. дѣйств. стат. сов. Росенлопъ.

Выѣхали изъ Вильны, съ 6-го по 9-го іюня.

Въ Вил. губ.: пом. Юл. Свйда. Яппишский, стат. сов. Соколовскій, пом. Вит. Рудомина, Вилей. округ. пачалъ. Ин. Киница, чин. Феликсъ Шинко. — Въ Кон. губ.: генералъ-майоръ Гевенитъ. — Изъ Грод. губ.: генералъ-майоръ Гольгофъ. — полк. Галлеръ, ротм. Павловъ. — Въ Варшаву: отст. штабс-кап. Бол. Камеишскій. — Въ С. Петербургъ: генералъ-майоръ Кастирскій. — Въ Митаву: поман. 1-го артиллерій. корпуса генералъ отъ инфантерій Лабинцовъ.

ДИЕННИКЪ ВИЛЕНСКИЙ.

Прѣхали до Вилна, од 6 до 9 czerwca.

Z okręgu: kurator Wileń. naukow. okręgu generał-lejtnant baron Wrangel.

HOTEL NISZKOWSKI.

Z gub. Wil. ob. Łopaciński. Karłowicz. Kon. Skirmunt. student uniw. Iwanski. pani Tyzenhauz.

W różnych domach: Z gub. Wil.: książę Wit. Giedrojc, ob. Ant. Bukowski, dym. rotm. Jerzy Walentyłowicz. — Z gub. Kow.: podpłk. Birjukow, ob. Just. Piotuch, książę Rajm. Ogiński. — Z Mińska: sekr. koll. Stan. Perłowski. — Z Porchowa: major Holumenko. — Z Grodna: generał-major Goldhof. — Z Warszawy: generał-major Gieczewicz. — Z Petersburga: Wileń. губер. почтмей. рещ. радц. stanu baron Rossiljon.

Wyjechali z Wilna, od 6 do 9 czerwca.

Do gub. Wil.: ob. Swida. Janiszewski, rad. st. Sokolowski. ob. Win. Rudomina, nacz. Wilej. okręgu Ig. Kwinta. urzęd. Feliks Szyszko. — Do gub. Kow.: generał-major Gieczewicz. — Do gub. Grod.: generał-major Goldhof, polkow. Haller, rotm. Pawłow. — Do Warszawy: dymis. sztabs-kap. Bol. Kamieński. — Do Petersburga: generał-major Kastyński. Do Mitawy: dowódca 1-go korpusu armii generał piechoty Łabincow.

МЕТЕОРОЛОГИЧЕСКІЯ НАБЛЮДЕНИЯ НА ВИЛЕНСКОЙ ПОСТРЕЖЕНИЯ МЕТЕОРОЛОГИЧНЕ НА ОБСЕРВАТОРИУМЪ ВИЛЕНСКИМЪ.

Мѣсяць и число, Мѣсяце и дзень.	Средня за цѣлый день, Средня за cały dzien.		Господствующія, Panujące.	
	Баром. по разд. Англ. Barom. podl. podz. Ang.	Термометръ Реомюра. Termometr Reaumur.	Направ. и сила вѣтра. Kierunek i sila wiatru.	Состояніе неба. Stan nieba.
7-го Іюня.	29	3,7	+ 16,9	10. слабый, пасмурно.
7-го Сьервца.	29	5,8	+ 14,8	103. слабый, пасмурн.
8-го Іюня.	29	6,9	+ 15,7	103. слабый, пасмурн.
8-го Сьервца.	29	6,9	+ 15,7	103. слабый, пасмурн.
9-го Іюня.	29	6,9	+ 15,7	103. слабый, пасмурн.
9-го Сьервца.	29	6,9	+ 15,7	103. слабый, пасмурн.

Цѣны въ Вильнѣ на базарахъ и рынкахъ отъ 6 до 9 іюня. р. к.

Раци (прив. 400 четв.).	Зыта (прив. 400 четв.).	5	50
Шеницы (прив. 160 четв.).	Ршеніцы (прив. 160 четв.).	11	—
Ячменя (прив. 40 четв.).	Ячменіцы (прив. 40 четв.).	4	—
Овса (прив. 200 четв.).	Овса (прив. 200 четв.).	3	50
Гороху (прив. 10 четв.).	Гроху (прив. 10 четв.).	5	—
Гречихи (прив. 60 четв.).	Гречихи (прив. 60 четв.).	3	50

Сены въ Вильнѣ на тарахъ и рынкахъ од 6 до 9 czerwca. r. k.

Картофелъ.—Kartofli.	2	50
Сѣна пудъ (1000)—Siana pud (1000)	25	—
Соломы пудъ (200)—Słomy pud (200)	16	—
Лѣна пудъ.—Lnu pud	3	50
Сѣмани лѣнаго.—Sienie linae.	7	50
Масла пудъ.—Masta pud	8	—